Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 20 ноябрь, 1975 шу • № 139 (5210). • Мах 2 кеп.

Вай мохк атеизма мохк ба. Советски интеллигенци, Iилма, культура, техника, искусства деятелаш дIахаьда ца Iеш миллионаш болхлойи ахархойи, заводашкеи кхашкеи къахьегаш бола мугIарера нах ба дынах дIахаьда. Цар лелаю керда идеологи, керда эггара дикагIйола культурера морали, царех хиннаб сакхетамца коммунизм хьалъераш. Советски мехка атеизма даьхача толамаша къаьгга хьахьокх дынах бола марксистско-ленински хьехам нийса хилар.

Бакъда вай мехка атеизма Iалаьмате доккхий толамаш даьхадале а хIанз а кIезига нах бац дына гIулакхаш лелаеш. Ды вахарах атта дIа ца къасташ, дIаяхача замах юхедиса, наьха оамалцара зене хIама да. Цо дынах тешачарна новкъарле ю Iилмен дешари карадерзаде, марксистско-ленински уйла йолаш къахьегамхой хьалкхебара халонаш дуxьала йоах, бизза бола коммунизм хьалъераш уж хилийтара дуxьале ю.

Атеизм йизза отъялара тIехьа къовсам лоаттабар ерригача партийнии общественнии организацей керттерча декхарех цаI хилара тарра тахан а царна хьалхашка латташ да.

АТЕИСТИЧЕСКИ БОЛХ ТОАБЕ

Атеистически кхетам болаш коллектив хьалкхеяра масал эца мегаргдолаш болх вIаштIехьбаьккхаб «Красный молот» заводе. Укхаза болх беш я пхе секцех латта атеистически совет. ХIара квартале чакхлоах атеиста ди. Цу дийнахьа лектораша атеистически лекцеш еш, политинформаторашеи агитаторашеи беседаш ю. Завода культура ЦIагIа хул хаттарийн жопийн сайре, багагIа дувца журналаш, дына духьалара кинофильмаш хьокх. ХIаьта библиотеке читательски конференцеш, дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхех доала зе дувцаш беседаш ю, атеистически литература выставкаш вIашагIъехк. Атеистически болх бара юкъеззай партийнии профсоюзнии актив, инженерно-технически болхлой, боахама кулгалхой. Иштта массе а оагIорахьара беча балхах дика беркат доал.

Бахача паьха культура Iалаьмате чIоагIа айлларо, Iалами общественни дегIаяра законаш доашхаш бола марксистско-ленински хьехам наха юкъе дIабаржаро ший дика Iоаткъам ца бича балац дынах тешараштa. Коммунизм хьалъеча дакъа лоацаш волча бусалба сага, хIама хьакхоллача шийгара дакъа лаьца ца Iеш общества доал деча а дакъа лоацача сага торо хул ший балхах хулачун уйла е, ший вахар леррттIа вIаштIехьдаккха. Ховш ма дий дынах теша из тайпа саги революци хилалехьа ваьхача социальнии къамани. Iоаткъама кIал лаьтта, дезал кхаба сискала чIегилг лахар марр кхы хIама дага доацаш, баьдеи дешанзеи хинна саги цаIаш боацилга.

Дынах тешараш цох хьакъастилга леррагIа дIахо додаш да. Iилма-технически революци хиларца дувзаденна тIехьарча шерашка сага вахар дикка сихагIа дIахо дода, халкъа боахама дерригача доакъошка сихха юкъедоагIаш да Iилмен техникеи, шерра даржаш латт кепайоазув, радио, телевидени, кино. Бахача нахага кхоача хоамаш дукхагIа да. ХIанз вахача сагага кхоач техника, дуне довзара, искусства, дунен тIарча халкъий вахар довзара хоамаш, революци хилалехьа дукхача нахага, уж дийша боацаш, паччахьа Iаьдало тоIабаь хинна хиларах, кхача йиш йоацаш хинна хоамаш.

Цудухьа наха атеистически кхетам луча пайда эца беза ды лелабеча хIара сагаца къамаьлаш дарах, Iилма-атеистически лекцеех, клубашка, библиотекашка еча атеистически выставкаех, читательски конференцеех, кинофильмаех, иштта кхыча формаех.

Из беррига болх моттигерча хьалашка хьежжаи наьха вахара дыно беча Iоаткъамах, цох доалача зуламах дола масалаш а доаладеш бича пайда дукхагIа баргба. Къахьегамхошта дIабовзийта беза дына культах дола законаш телхадераш, уж телхадарах царна баь бехк. Атеистически болх беча цу башхалоний бе беза лоархIам кIезига бу моттигаш йолаш я вай республике. Назрановски, Малгобекски, Сунженски районашка партийни, советски органаша е еза йоакхо яц ды лелабеча хIара сагага атеистически пропаганда кхачара, къаьстта мела бу низ болх балха боацача кхалнаха, цIен ноаноашта юкъе. ХIаьта дика ховш ма-дий цу районашка уж тайпа кхалнах дукха болга.

Наха юкъе атеистически болх бар хIара коммуниста, хIара интеллигента декхар да. Из болх цкъа баь бита йиш йолаш бац. Из хадданза, леррагIа бе безаш ба. Дага кхаба деза дынах диса зене хIамаш вай мехка боахам дIахо дегIабара, городаи юртаи кулг-карен бертацеи беча балха юкъера башхалонаш дIаяхара ларда тIа, коммунизм хьалъеш наха эша кхачан продукташ шортта хилийтара ларда тIа мара цIендаь дIадоахалургдоацилга. ХIаьта укхаза хоадам беш дар да нах коммунистически уйла йолаш хьалкхебар, коммунизм хьалъече хьинаре дакъа лацара беррига къахьегамхой юкъеозар, политически Iилмаи знанеш бахача наха юкъе шерра йоаржаяр, марксистско-ленински уйла йолаш уж хьалкхебар.

Адамлен бIаь шерий исторе чухь Октябрьски социалистически революци хинначул тIехьагIа Советски Союзе мара хьахиннадац дынах тешилга дизза дIадаккхара мел эша хьалаш. Ды хьаллоацаш а из Iалашбеш а дола овлаш хоададаьд вай мехка. Ший вахара, ший ираза да ше волгах тешаш ва советски саг. Из тешам массанена а чубоссабар партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей, хIара коммуниста сийлен декхар да.

«СОЮЗ-20»—СИГАЛА

ТАСС ХОАМ

1975 шера 17 ноябре Советски Союзе сигала дахийтад пилот тIавоаца «Союз-20» яха космически кема.

Кема сигала дахийтад кема тIарча эргаяьха тоаьча системашта наькъа тайп-тайпарча режимашка комплексни обработка яр духьа.

Кема орбита тIа даьккхад укх тайпара параметраш а йолаш:

— Лаьттан тIехенна эггара дукхагIа гаьна даьппача хана (апогее) —263,5 километр;

—Лаьттап тIехенна эггара дукхагIа гаргаденача хана (перигее) — 199,7 километр;

— юххьаща го боаккха ха — 88,8 минут;

— орбита оагIора ластар— 51,6 градус.

«Союз-20» яхача космически кема ерригача системаша лерттIа болх бу.

КПСС XXV СЪЕЗДА НАКЪАДОЛХАШ

ШУ ЧАКХДАЛА ЛЕХЬА

«Грознефть» объединене Ташкалински автотранспортни контора коллективо КПСС XXIV съезда соцамаш кхоачашдара тIатеIIа къахьегарах ханал хьалха кхоачашъяьй дерригача технико - экономически хьокхамий пхе шера план.

Ер шу чакхдалалехьа планал совгIа 189,2 эзар тонн мухьаш дIа-хьа дахьа, 12301 эзар тонно-километраш никъ бе, 105,7 процент къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъе, 274 эзар сом пайда бе дага я ташкалински автотранспортни контора коллектив.

О. ИСМАИЛОВ,
Ташкалински автотранспортни контора директор.

ХЬАЙБАШ IАНГАРА ДАХАРА

Укх шера соахкарчул 200 бежан дукхагIа да Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхозе леладеш. Цунга хьежжа дукхагIа эшаргда доакъар а. Цудухьа укхаза Iалашйир 14 эзар тонн силос, 2600 тонн ча, 300 тонн сенаж, 400 тонн витаминни баьций хьоар, 260 тонн йол.

Доакъар Iалашдеча къаьстта хьинаре дакъа лаьцар механизатораша Матаев Сулумбека, Мишаев Мовладе, кхычар.

ХIанз чусоцадаьд хьайбаш. Ферма болхлоша къаьстта теркам тIабохийт доакъар зехьа доа ца деш хьайбаш кхабара. Витаминни баьций хьоарах кийчъяь гранулаш а тохаш Iанарца кIаьддаь ча юхе хIама ца юташ дуъ хьайбаша.

КПСС XXV съезда толамца накъабахар духьа, шоай торонаш лаьрхIа а лаьрхIа, хьайбай продукци яккхаран из паччахьалкхенна дIаяларан ийслагIча пятилетка тIеххьарча шера план 20 декабре кхоачашъе, планал совгIа даьхенна 700 тонн шура дIаяла, 600 тонн тайп-тайпарча доакъарашта кхом бе, хьайбай продукци яккхарга дIадодар дикка лохде дош деннад «Лермонтовский» совхоза фермай болхлоша.

В. МАТИЕВ.

ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦ

Доакъара кхом бар духьа «Терский» совхоза хьайбаш леладераша Наурски мехлесхоза хьунагIа жа, доахан доажаделга вIаштIехьдаьккхад.

Алпатово яхача юрта гаьна йоаццача хьунагIа эзар совгIа жа доажадеш ба жа Iуй Баташев Сапар, Алиев Нурди, Икаев Аюб.

Укх деношка Наурская яхача станицана юххе йолча хьунагIа лоа диллалца йоажае йигай соахка яь 80 сиргIа. Эйсана гобаьккха карт а аь хьакъоастаяьча моттиге чулокх сиргIаш. Цига хий, тух хьатIакхухь. Уж лелаеш кхо бежа Iу ва.

Бийсаш чаьтарашка йоах жа Iуша а бежа Iуша а. КIезиг - дукха шелъелча бийсаш яха шийла хургья хьайбаш леладераштa. Из кхета а деш йIайха вагончикаш Iалашъеш я хIанз. Уж Iалашйича хьунагIа доажаделига лерхI Хаджиев Адама, Хаджиев ИбрахIима жа Iулаш, кхы а бIаь бежан.

— ХIанзчул тIехьагIа кIезигагIа дале кхы а цхьаи бетта доажадергда оаха хьайбаш хьунагIа, — йоах совхоза корттерча зоотехника Дьяков Василий Петровича. — Цу гIулакхо боахама мел боккха пайда лургба ха йиш я, дийнахьа хIара жа Iула кIезигагIа яле а цхьа тонн йол эшаш хилар дIалаьрхIача, хIаьта доаханна, сиргIашта кхы а дукхагIа эш из.

Х. МАГОМЕТОВ.

Назрановски ГI. Ахриева цIегIча «Электроинструмент» завода болхлоша чIоагIа лоархIаши сийдеши я прессовщица Дахкильгова Мажита Лемка. Хьинаре къахьегаш хиларца, нахаца товш, Iимерза хиларца даьннад цун сий. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо ший сменни норма дикка тIеххоачаш ца еш. Кийчъю продукци дикеи тIехдикеи мара хилац. Иштта дика къахьегаш хиларах тийна дукха совгIаташ доацаш цунна еннай «За доблестный труд» яха медаль.

Общественни балха тIа а хьинаре дакъа доац Мажита Лемкас. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат я из. Цу даькъе къахьегамхой шийх бенна тешам бизза кхоачаш а бу цо.

СУРТА ТIА: прессовщица Л. Дахкильгова.

А. ПОНАМАРЕНКО сурт.

БIАЬСТАННА КИЙЧО Е

ТЕХНИКА КИЙЧА ХУРГЬЯ

БIаьстан кхашкарча балхашта техника дика кийчъяра Сунженски района «Сельхозтехника» объединене, колхозий, совхозий болхлоша даь кхайкарал дог раьза хинна хьаллаьцад Грозненски района № 1 йолча шурий совхоза къахьегамхоша. Боахама ерригача участкашка из кхайкарал дийца а дийца социалистически декхараш тIаийцар механизатораша.

25 декабрь тIаккхоачаш техника, юрта боахама инвентара ремонт яра йиълагIча квартала план кхоачашъе лаьрхIад. 1976 шера машиний къахьегама овсарле 4 процент лакхъе, доагор 10 тонн кходе дош денчад цар.

Белгалдаккха деза механически мастерской болхлой шоай деккарех дика лоархIабелга. ХIанзле ялх трактора ремонт яьй. Араяла гарга я кхы а 4 машина. Шоай трактораштa ремонт яь баьниаб совхозе хьалхле лелаю механизатораш Сакха Владимир, Бабуев Евгений.

Укх квартале ремонт е езачa 17 тракторах итт дукха ца товш кийча хургья.

Узловой хьисапе ю ремонт. Ши шу хьалха дIайолаяь из метод дика аьттув болаш я.

Механизатораша эггара керттера лоархIача мотораш тоадеча цехе болх беш ва Иванов Владимир. ВIалла мегаргбийхьогI, аьнна хеташ бола мотор болх бе болаболийт цо. Совхозе 25 шера болх беш во Iя Шаламов Григорий Филиппович дика кхет ший балхах. Чертежах оатхал хьаярал совгIа цо ше а ю эшаш йола оатхал, хьаьнара яраш юхаметтаоттаю.

Баркал оал механизатораша шоай слесара-электрика Оплоченко Петра, газоэлектросварщица Иванова Аннана. Цар шоай опыт, дукххача шерашка зеденнар тIадохийт хаинахьеи дикеи техника тоаяра.

Сунженцаша даьча кхайкарал тIа белгалдаьккхад болх беча хана къахьегама овсарле лакха хургйолаш техника кийчъелга. Цудухьа беррига теркам тIабохийт укхаза кхей тIа яьлча машина сеца лаьттаргйоацаш тоаяра.

ХьатIадоагIача шера агрегаташка шин сменагIа болх байта лаьрхIад. Цудухьа мастерской механизаторий курсаш хьаелларгья укх Iай. Калиновски юрта боахама училище деша бохийтаргба кагий нах. 15 сага шоай классность лакхъергья.

Сихбенна кхашкарча станацка инвентара ремонт еш ба совхоза механизатораш. ИнълагIча квартале тоае езачох 60 процент тояь кийча я.

ХьатIахулача шера хьалхара квартала план 20 февраль тIаккхоачаш кхоачашъе лерхI совхоза механизатораша. Из хургда цар XXV партсъезда дола къахьегама совгIат.

Л. ОСЕНЕВ.

ХЬУВКЪАМА ЙОАКХО Ю

Юрта боахама культураш чуийца а гурахьа юв культураш дIайийна а баьнна хIанз шоай дерригa низаш тIадахийтад республика механизатораш за хургболча хьувкъама даьтга кийчдара.

1975 шера 17 ноябрь тIаккхоачаш 129 эзар гектар зябь аьхай, планагIа — 77 процент.

Республике массарел хьалха зяба лаьтта аьха баьниаб Надтеречни районе. ПланагIа лийрхIачул 700 гектар дукхагIа зябь аьхай цу района механизатораша. Зябь оахилга дика вIаштIехьадаьккха дIахьу Советски районе. Уж балхаш чакхдала гарга да цу района боахамашка.

Аха дезачох 80 процент совгIа лаьтта аьхад Сунженски, Урус-Мартановски., Шалински районашка.

Цунца цхьана хьалха санна тIехьаюс цхьайола районаш. Денгара денга Iа гарга гIерта п зябь аха кIезигагIа ха юс механизаторашта.

БIаьстан юхьс ювча культурашта лаьтта кийчдара тIехьадус Ачхой-Мартановски, Веденски, Гудермесски, Назрановски районий боахамаш. Назрановски районе 39 процент мара аьхадац, Ачхой-Мартановски— 62, Ножай-Юртовски — 56 процент.

Цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи соахка дийнна гIулаташ нийсдолийт. Цхьадолча боахамашка бIаьстан юхье аьхача лаьтта дIайийра культураш. Из бахьан долаш хьувкъам доха хилар.

ХIанз еррига торонаш йолаш я механизатораштa сихагIа оахам де, тракторашка шин сменагIа болх байта.

1975 шера 17 ноябрь тIаккхоачаш аьха зябь.
(План проценташца)

Ачхой-Мартановски	62
Веденски	66
Грозненски	80
Гудермесски	67
Малгобекски	79
Надтеречни	105
Назрановски	39
Наурски	72
Ножай-Юртовски	56
Советски	91
Сунженски	82
Урус - Мартановски	89
Шалински	89
Шелковской	72
Еррига	77
1974 ш. 18. 11. тIаккхоачаш хиннар.	80

ХЬИНАР АЙДАЬ

Еррига юрта боахама техника бIаьстан кхашка балхаш дара дика кийчъе аьнна «Сельхозтехника» Сунженски района объединене, колхозийи совхозийи болхлоша даь кхайкарал хьал а лоацаш дерригa низаш тIадахийтад Малгобекски района «Ингушский» совхоза цхьоалагIча отделене механизатораша. Инвентара кхай тIарча стане ремонт ю. Кхашкара балхаш чакхдаьначa деношка денз еррига терко тIаяхийтай цаo сеялкаш, культивератораш, ножараш тоадара.

Белгалдаккха деза, кердача пятилетка хьалхарча шера тешшаме хьувкъам кхебар техника овсарле лакхъярах, цунах бизза пайда эцарах тийша хургхилар механизатораш кхетадеш хилар. Тоаяьнна техника сог тIахьажа езаш я. Шоаш тохаш дола кулг дог лазаш, йоккхача говзалца тох опыт йолча бригадира Картоев Мусас, механика Картоев Билана, слесара Котиев Тархана. ХIанзле кийчон линейка тIа оттаяьй шекара свекла дIаюва цаI, хьажкIаш дIаюв йиъ сеялка, еррига культиваторaш. Инвентара дIахо ремонт еш ба отделене механизаторaш.

Т. АРЧАКОВ.

КОЛХОЗИЙИ СОВХОЗИЙИ КХАЛНАЬХА-МЕХАНИЗАТОРИЙ ЕРРИГРОССИЙСКИ СЛЕТЕ ДАКЪА ЛОАЦАРАШКА

Деза новкъостий!

Дег тIара моаршал дайт аз шуга, слете дакъа лоацарашка а хIаьта шуга гIолла Российски Федераце беррига ча кхалнахага - механизаторашка а.

Центральни Комитето боккхача маьха лоархI, шоах дукххачар, деза кхалнах, кхаш леладечеи хьайбаш леладечеи къахьегама образецаш гойтар, хьалха латта трактористаш, комбайнераш, электрикаш, машинашца доахан детта мастераш, хьайбаш леладеча комплексайи фермайи операторaш а хинна шо дIаоттар.

Iилма - технически революце хIанзарча этапе, юрта боахам кердача техникаца кийчбеш латтача, колхозийи совхозийи производство индустриальни ларда тIа оттаеча хана: шун башха - дикача къахьегамо лоархIаме дакъа лоац парте юрташкарча къахьегамхошта хьалхашка оттадаь доккхий декхараш кхоачашдеча.

Шун слет гулъеннай кердача пятилетка хьалхарча шера лакха хьувкъам кхебар духьа колхозашеи совхозашеи шерра къовсам боаржабаьча, доаханга Iа дика даккхийтар духьа хьинаре болх беча хана, КПСС XXV съезда кийчо ярца дувзаденна яхь керда яьржача хана.

Шенача дог тIара лов сона, деза новкъостий, парте съезда даха ма-доагIара накъадахар духьа лелаеча яхье шоана керда къахьегама гIулакхаш карагIдувлар, общественни гIулакхашка оаш толамаш дахар, доккхача ирзаца шо дахар. ДIаккхайкадув аз, вай социалистически Даьхе дIахо тоаялийтара тIехьарча хьинареча къовсамхой хьалхарча мугIарашка шо дIахо а хургдолгах се дог тийша хилар.

Л. БРЕЖНЕВ,
Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарь.

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССЕЛ ХЬАЛХАГIА

РСФСР Лакхехьарча Совете 1976 шера республика халкъа боахама плани бюджети юкъаргхиларца дувзаденна РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо РСФСР Лакхехьарча Совета планово - бюджетни, отраслеви комиссешта, кагирхой гIулакхашта йолча комиссена тIадиллад 1976 шера РСФСР халкъа боахам легIабоалабара Паччахьалкхен планага, 1976 шера РСФСР Паччахьалкхен бюджетага, 1974 шерара РСФСР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йолча отчетага хьалхагIе а хьожилга.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиуме 17 ноябре РСФСР Лакхехьарча Совета массазарча комиссей председателий совещани хилар 1976 шера Паччахьалкхен планага, Паччахьалкхен бюджетага, 1974 шерара Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йолча отчетага хьалхагIе а хьажара массазарча комиссеша бергбола болх вIаштIехьбаккхара дешаш дувцаш.

• • •

Цу дийнахьe а цхьана заседани хилар РСФСР Лакхехьарча Совета планово - бюджетни комиссе, отраслеви комиссей, кагирхой гIулакхашта йолча комиссе викалий. Заседани еш вар планово - бюджетни комиссе председатель С. И. Чистоплясов.

1976 шера РСФСР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен плана проекта хьакъехьа доклад йир РСФСР Министрий Совета председателa заместителa, республика паччахьалкхен плана председателa Н. И. Масленникова. Заседане дакъа лаьцараша иштта ладийгIар РСФСР финансий министра А. А. Бобровникова 1976 шера РСФСР Паччахьалкхен бюджета проекта хьакъехьеи 1974 шерара паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьеи яьча докладага.

1976 шера планеи бюджетеи йоагI - йоагIача разделашка хьажара 12 цхьана кийчон комисси вIашагIъеллай. Халкъа боахама планагеи Паччахьалкхен бюджетагеи хьалхагIе а хьажара комиссеша бергбола болх вIаштIехьбаккхара порядка хьакъехьа хоам бир планово-бюджетни комиссе секретара С. Е. Егорова.

Заседане дакъа лаьцар РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместитела О. П. Колчина, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретара Х. П. Нешкова, министерствайи ведомствайи кулгалхоша, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума, РСФСР Министрий Совета, кхыча организацей бахктокхамеча болхлоша.

(ТАСС).

Официальни визитаца

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо вехарах официальни визит а йолаш 18 ноябре ший сесагаца Советски Союзе венав Итальянски Республика Президент Джованни Леоне.

Итальянски Республикаи Советски Союзеи паччахьалкхений байракхашца егача аэродроме Дж. Леонена пакъавахз вар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. В. Подгорный. СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр А. А. Громыко, кхыбола официальни нах.

Аэродроме Итальянски Республика Президентага моаршал хеттар столицерча къахьегамхой викалаша.

Везача хьаьшаца Москве баьхкаб Итале кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Мариано Румор, кхыбола официальни нах.

Самолеташ гIеттача майдан тIа сийлен ха оттадаьдар Герзашцарча Низий кхаь тайпах — гIашлоех, летчикех, морякех. Хан начальника рапорт делар Итальянски Республика Президентага. Итальянски Республикаи Советски Союзеи паччахьалкхений гимнаш лекхар.

Н. В. Подгорныйи Дж. Леонеи сийлен хана хьалхашка гIолла чакхбаьлар.

ВIашагIкхетара торжественни церемони сийлен ха тIехдаларца чаккъяьлар.

Аэродромера улувъяьнна мотоциклистий эскорт а йолаш, автомашинаш тIа а хайша, Кремлерча хьаьший резиденце дIабахар Н. В. Подгорныйи Дж. Леонеи, А. А. Громыко а М. Румор а. Уж дIаболхача паькъа тIара улицаши майдаши шин мехка паччахьалкхений байракхашца а Советски Союзаи Итальянски Республиканеи юкъера доттагIали цхьана леладу гIулакхаши дегIадара сийна хьалдийттача транспаранташцеи ега яр.

(ТАСС).

КХЫЧА МЕХКАШКАРА ХОАМАШ

ДОТТАГIАЛА МИТИНГ

ТАНАНАРИВЕ, 17 ноябрь. (ТАСС). Советски Союзон цун кулгалхошеи хадданзеи леррагIеи хьаллоаттаду тоIадаь доахка халкъаш мукъадахара гIулакх, дерригача дунен тIарча машареи социальни прогрессеи гIулакх. Из хьахьокхаш дола масал да СССР-о Вьетнама, Гаргарча Малхбоалеи, Африка, Латински Америка халкъашта деш дола новкъостал. Из хьакххайкадир Мадагаскара солидарноста комитета генеральни секретарь йолча Жизель Рабесахалас.

Укхаза хиннача малагасийско - советски доттагIала митинге ше къамаьл деш, цо къаьстта белгалдаьккхар дунеи халкъашта юкъера хьал уваххцIена хилийтара а Хельсинке хиина Европерча кхерамалеинеи цхьана гIулакхаш лелаларан йола Совещани толаме чаккъялара а юкъе Советски паччахьалкхенон КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева шен лоаца онда дакъа.

Митинге хиннача Азеи Африкаи мехкашцарча солидарноста Советски комитета делегацена керте лаьттачо, Грузински ССР Министрий Совета председатела заместитела О. Е. Черкезияс белгалдаьккхар, Мадагаскаре хулаш латтача прогрессивни социально - экономически эргалонашка чIоагIа хьашт долаши уйла тIаяхийтаи хьежаш болча советски наьха малагасийски халкъо мехка къамаи кортамукъале чIоагIъяра тIаберзабаь лоаттабеча къовсамца солидарность хилар.

ПРИНЦИПИАЛЬНИ ПОЗИЦИ

НИКОЗИ, 17 ноябрь. (ТАСС). Кипрски дош ООН-е дувцара итогаш а еш, кипрски общественносто чIоагIа мах бу кипрски деша Советски Союзо леррагIеи принципиальнои лаьцача позице.

Газеташа белгалдоах, СССР викало а хIаьта иштта УССР-еи БССР-еи викалаша а къамаьлаш деча хана хьакхайкаяь из позици Кипрах лаьца ООН-о тIаийцача, кхоачашъяьчул тIехьагIа кипрски кризис нийсхоница къоастаярга кхоачавергволаш йолча резолюцей дешои маIанои ма-яххара хилар.

Кипра къахьегача халкъа Прогрессивни парте генеральни секретара заместитела А. Фантиса Никозерча партийни актива собране ше къамаьл деш, белгалдаьккхар, киприоташа шоай кортамукъале, даьхен суверенитети территоре бIарчали юхаоттаяр духьа лоаттабеча нийсон къовсама чIоагIалеи киприотий тешамегIа, шийна болча аьттон духьа доацаш йола доттагIи ше хилар Советски Союзо цIаьхха а хьахьекха хилар.

ТЕШАМЕ НОВКЪОСТ

Хьалъе езача буровой вышка фундамента кІал хьарца Червленскиц карьере гІум яр хьатІауцза езаш. Из гІулакх тІадиллар ЗИЛ-130 яхача автомобилаш тІа болх беш болча Вахабов Нуцунеи Магомадов Бауддинан. ГІум тІа а етта шоай машинаш объектагахьа ерзайир шофераша.

— Со хьалхаваргва хьона, хІаьта хьо тІехь ма висалахь, Бауддн, — аьлар Нуцу Шокиевича шиъ новкъостага. Керда буровой юллаш латтача Сунженски дукъага. дІакхоачаш латтача хана Вахабов каст-каста хьежа ваьлар тІехьйоагІача машинага. ТІаккха, машин цІаьхха лакъа йисте а яьккха, соцайир цо. Шийчуп тІехьа машин соцаяьча Магомадова дІатІа а ваха цо аьлар:

— Хьа машина мотор дукха вІаштІехь хетац сона, Бауддн. — Цунга хьежача бахъахьа да вай. Гой хьона, цо беш бола кІур.

Капот хьалъэйча гучадьлар доагор долча бака чура бензин мотора чу хьателаш йола цхьа трубка ехалга. Сихха керда трубкеи эшаш йола инструменти хьа а леха, машин тоайир новкъосташа, вышкомонтажникашта эшаш хинна мухь ханнахьа хьабера цар. Нуцу Шокиевич Вахабов новкъоста гІо де кийчча волга, балха дог лазаш хилар хьахьокхаш дола масалаш кхы а дукха кхувла йиш я.

Массаза а тІахъаьйна, цІейа кийчвенна хул дІатІахьожача моллагІчоа а къона хетаргвола из саг. Алхха цхьан кІайлуш боагІача цун керача керто мара хьахьокхац цун йолаш йола ха.

Шай 14 шу даьлча денз къахьегаш хьавоагІа из. Бирсача тІема шерашка ворхІ класс чакх а яьккха Казахстанерча цхьан совхозе къиза моастагІа вохавалцца ялат кхедерашта гІо деш хилар из. ХІаьта сайрийнарча трактористий курсашка дийша а ваьнна шиъ 16 шу даьлча ДТ-75 яхача трактора тІа къахьега волавелар. Шераш дІаухар, лакхлуш йоагІар шерача профила механизатор волча Нуцу говзал а. Трактористагара лакха квалификаци йолча водителга кхаьчав из. ХІаьта хІанз ЗИЛ-130 яха 25 машин йолча бригадана кулгалдеш ва.

Ше цкъа хьалаьца никъ дІа ца хепаш хьавоагІача цунна еннай «Целина караерзаярах» яхен Ленински юбилейнии медалаш, «Авари ца еш транспорта тІа болх барах» яха 1-ча степена значок, кхыдола совгІаташ. Шийх беша тешам боаьц Н. Ш. Вахабова депутата декхараш кхоачашдеча а. Къахьегамхой депутатий Старопромысловски районни Совета депутат волаш цо халдаиза харжархой йоахо ю, цар гІулакхага хьажа кийча ва.

Эггара халагІа долча лоаман наькъашка гІолла лелаю опыт йолча шофера шиъ ЗИЛ-130. Наггахьа а моттиг нийсъеннаяц кхача везача из хашахьа дІа ца кхоачаш, цун бехкахь машин сеца латташ. Цудухьа дакха да къахьегама толамаш в.

КПСС XXV-ча съезда сийна яьржача яхье хьинаре дакъа а лоацаш шиъ сменни заданеш 150—170 процент кхоачашъеш хьайоагІа Н. Ш. Вахабова кулгалдеча бригада коллектив.

А. ТИЩЕНКО,
Старогрозненски УБР такелажник.

Москва. СССР Госстандарта машиностроене нормализаци яра йолча Ерригсоюзин Іилманиохкама института болхлой машинаш счеи прибораш ечеи унификации агрегатировании яра Іилман ларлаш вІаштІехьйоахаш ба. Укхаза ишта чакхдоаккхаш да производства элементашта, технически кийчон процессаштеи средствашкеи комплексни стандартизаци яра ларда тІа производство технологически кийчъяра цаІ мара йоаца система (ЕСТПП) балха Іокъеяхьара кулгалделга а.

Промышленносте из система юкъеяхьаро торо лургья инженерно-технически балхаш дикагІа вІаштІехьдахеи производство кийчъяра боагІа лостам телача математически кхычеи методех пайда эцеи. Берригача мехка цхьана дІалаьрхІача миллиардаш сомаш мах бола халкъа рузкъа- кходе торо хургья из бахьан

СЭВ-ен кхыча дунен халкъашта юкъерча организацейн райкомашка стандартизаци яра балхаш чакхдоах институто.

СУРТА ТІА: металл хедадеча станокашта автоматизироваии испытанеш яра системаш вІаштІехьйоахачеи стандартизаци ечеи лабораторе. Аьрдехьара аьттехьа: лабораторе начальник В. Р. Рубинштейн, инженераш С. Н. Щербаков и В. А. Васильчикови тохкамаш деш ба.

А. ВОЛОДИНА сурт
ТАСС фотохроника.

КОМСОМОЛЬЦА КУЛГАЛДЕШ

Грозненски бурув тохара балхий управлене № 2 йолча районни инженерно - технологически службана чуйоагІа комсомольца буровой мастера Виктор Николаевич Супрунова кулгалдеш йола бурувдеттарий бригада. Бетта-бетта производственни декхараш тІехкхоачашдеш хьайоагІа из коллектив. Иштта, укх шера бурув тохара йола итт бетта план 100,8 процент кхоачашъяьй. Белгалдаккха деза, бригада барт тайнача коллективо иштта къахьегама толамаш дахара юкъе цун кулгалхочун доккха дакъа хилар.

Цхьа шу хьалха грозненски мехкдаьтта институт а яьккха грозненски бурув тохара балхий управлене вера къона специалист. Шийна управлене луш хинна инженерни болх хьа а ийца Іоха раьза хиланзар комсомолец — духхьал буровойшка болхлочунгара денз шиъ болх дІаболабе лаьрхІар цо. Декке а валанзар. Юххьанца денз шиъ чІоагІа аьттув баьшарг лоархІ Виктор Николаевича: дикача барт тайнача бригаде нийсвеннав из. ТІехдика къахьегаш пачхьалкхен план а социалистически декхараш а массаза толамца кхоачашду коллективо.

Дукха ха ялалехьа смена кулгалде хьожавир В. Н. Супрунов. Укхаза чІоагІа накъадаьлар балха ерригa операцеш йовзаш хилар. ВІаши новкъостал деш, хІаране моллагІа балха операци кхоачашъеш хиларах социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар цу коллективо. Из къонача кулгалхочун хьалхара толам бар.

Горагорскерча къаьпача скважинашкара мехкдаьтта кІезигдаларах хІанз кердача моттигашка 5000—5500 метр кІоарга бурув тохаш ба бурувдеттараш. Царна юкъе ба Виктор Николаевича кулгалдеча коллектива бурувдеттараш а. ХІанз цу коллективо бурув тохаш йола скважина шиъ тайпара я. «СевКавНИПИнефть» Іилмахошца цхьана болх беш скважина тоха бурув 4550 метр кІоарга кхаьчад, кхы а 1000 метр тоха дезаш а да.

Д. ГАБАЕВ,
Грозненски УБР парткома секретарь.

ДИКАГІБОЛА ПРОИЗВОДСТВЕННИКАШ — КХАЛНАХ

Нохч - ГІалгІай транспортни управлене предприятешка маІача наха нийсса къахьегаш ба кхалнах водителаш, ремонтникаш, диспетчераш, инженераш, техникаш, кондуктораш, кхыча профессех бола болхлой. Производство дегІайбаларa дакъе хьинаре дакъа лоац цар.

Иштта чарех цаІ я Грозненски автокомбинате шоллагІча класса водитель йолаш къахьегаш йола Иваненко Лидия Николаевна. ЗИЛ-585 яхача марках йолча автомашинаца горбдерга массеха предприятена эша гІишлон материалаш Іалашъю цо. Ше вІулакх деча предприятей болх дика бовзача, шиъ балха тІа йоккха опыт йолча Лидия Николаевнас сиха лелаю шиъ автомашина, цхьа моттиг нийсъеннаяц шиъ ханнахьа гІишлой материалаш кхача езача дІа ца кхоачийташ. 1961 шера денз капитальни ремонт ца еш халданза болх беш я цун автомашина, хІаьта цунна бІарахьежача саго цІена я аргдолаш я из. Цу автомашинаца 691783 километр никъ баьб нов. Иваненкос.

Шийгарча автомашина дика довл деш, ІуЬрийна, сайрийна тоха дезача кулг тохаш хилар да цун бахьан. Технически зонера арайоалача хана бокъонца хьежа мара хьаэцац цо шиъ автомашина. Ше шофер йолаш болх бе йолаелча денз цкъа авари яь яц, е наькъа тІа хьовзам хилийта бац. Укх шера цун автомашина балха араялара коэффициент 0,800-нега кхаьчай планагІа хила езар 0,611 мара йоацача. Цхьа смена дІайодац цо шиъ сменни норма 120—130 процент кхоачаш ца еш. Пхе шера планагІа Лидия Николаевнас бе безаш хинна валови пайда 48367 сом долча баь пайда 61649 сом да. ПланагІа лаьрхІачул совгІа пачхьалкхенна дІадениад 13282 сом. Шиъ пхе шера заланн 1974 шера декабрь бетта кхоачашйир цо. Цу хана денз иттлагІча пятилетка календарагІа дІа-юха бихьаб итташ эзараш тоннаш халкъа боахама мухь.

Иштта хьинаре къахьегаш бахха-дика производственница хиларах тарра предприятерча болхлошта юкъе хьалхарчарца цунна еннай «Производстве хьалха латтар», «коммунистически къахьегама ударник» яха сийлен цІерани «социалистически яхье котъяьнар» яха сийлен Знаки.

Дика производственница хиларал совгІа общественни балха тІа а хьинаре дакъа лоац цо. Профсоюза цехкома членеи дружинникеи декхараш а даим цІенеи диззаи кхоачашду цо.

Грозненски № 1 йолча пассажирски автотранспортни предприятера кондуктор Кошелева Анна Лукъяновна дика йовзаш я Грозперча бархІалгІча маршрутагІа лелача пассажирашта. Кхойтта шу дизад из цига «Икарус-180» яхача автобуса тІа кондуктор йолаш болх беш йола. Шиъ професси дукха еза Анна Лукъяновнана. Пассажирашца массаза безаме, Іимерза хул, шиъ декхараш цІена кхоачашду. Шера план 105 процент кхоачашъеш хьайоагІа. Духхьала укх шера бархІ бетта пачхьалкхен кассе планал совгІа дІадениад 436 сом.

1955 шера денз автоколонна-1436 яхача предприяте къахьегаш я Головина Мария Егоровна. Цун къахьегама книжка тІа хьежача дукха йоазош даьд цо хьабена къахьегама никъ сий долаш хилар хьагойташ. Болхлочунгара предприяте керттерча бухгалтерага кхаччалца балха тІа лакхъяьй из. Къахьегама книжка тІа дІа а яздеш 45 баркал аьнад цунна дика болх барах. Иштта болх беш хиларах массане лоархІаши сийдеши я производства ветеран, коммунистически къахьегама ударник.

Вехктохкамеи чоалханеи болх ба Мария Егоровнас беш бар. Цо Іалашдайт нийсеи дикеи бухгалтерски учет лелаелга. Кассовни расчетнии дисциплина нийса лелаейтара тІахьожам лоаттабу, кхыдола балхаш ду.

Пачхьалкхен банкера предприяте хьаькхаьча ахча ше доагІ-доагІача мара дІадахийтац, из йолча участке массаза порядок хургья оал цун новкъосташа.

Ше беш бола болх мелла хала бале а юстара латтац из общественни балха а. Мария Егоровна я взаимопомоща касса казначей, халхъа тІахьожама группа член.

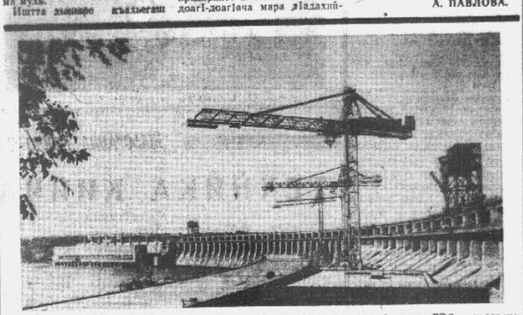
Нохч-ГІалгІай транспортни управлене Грозненски автотранспортни предприятерча аккумуляторщика Шайхутдинова Алия Фатыховнас къахьега 30 шу дизад, царех пхе шера цу предприяте къахьегаш я из. Цехашка болх дукха ба. Аккумуляторашка профилактически хьажа еза, батарей моноблогага хьажа, заливочни мастика, аккумуляторни батарей напряжени, электролита боарам мишта хьажа, кхыдола балхаш де дезаш из я.

Алия Фатыховнас ше кийчъеэзаш хул электролиташ, заливка ю аккумуляторни батарейшта, цул тІехьагІа зарядни цехе заряд яра дІаоттаю уж. Машинаш балха араяла тІехьа ца йитара оборотни фондера батареяш дІалу водителашта царгара ремонт е езараш хьа в ийце. Сарахьа машинаш предприяте хьаккхаьча хьажа а хьеже ремонт е езача аккумуляторни батарейшта ремонти зарядкаи ейт. Цхьа моттиг нийсъенна яц Алия Фатыховнай бехкагІа автомашина шиъ ханнахьа балха ара ца йоалаш. Цо беш бар боккхеи лоархІамеи болх ба. Хьинаре къахьегаш хиларах дукха совгІаташ тийннад цунна а.

Грозненски автотранспортни предприяте водителаша сийдеши чІоагІа лоархІаши я йиъолагІча разряда обойщица Макарова Ольга Григорьевна. Шофераш багІача машиний сиденешта текущии капитальнии ремонт еш я из, цул совгІа кабина чухьнахьарча чен а автомобилий салонашта а ремонт ю цо. Ольга Григорьевнас баь болх цхьаккха замечании йовцаш хул.

ХІара ден йола план я Ольга Григорьевнай. Цу тІа белгалдаьха хул сихагІа де деза балхаш. Цудухьа балха ара ца йоалийташ хьеяц цо автомашинаш. Сиха лел шиъ балхага даьнна цун кулгаш. 44-заза баркал салаш, совгІат луш белгалдаьхад цун кахьегама толамаш. Шиъ профессех доккхал деш я КПСС XXV съезда сийна яьржача социалистически яхье хьалха латташ йоза Ольга Григорьевна.

А. ПАВЛОВА.

Чувашски АССР. Промышленни тракторaш ю Чебоксарски завод хІанз а хьалъеш я, цхьабакъда сдаточни корпусе хІанзле вІашагІйоллаш латт «Т-330» яха 330 говра низ бола вай мехка хьалхара машина. Из — тракторaш ераша КПСС XXV съезда кийчдаь къахьегама совгІат да.

Уж тайпа тракторaш болх беш хургья машиннаькъаш, мехкдаьттан газен магистралаш йохкача, ГЭС хьалъеча, кІора боаккхача.

СУРТА ТІА: вІашагІйоллаш я «Т-330»

В. ВОЙТЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

ВАЙ МЕХКАХОЙ — ІИЛМАНХОЙ

Арахьара тІахьежача кхычарел дукха эргаш дац Калинина цІерагІча улицагІа дагІа сийрла-цІе бос бола кІир теха диазза вІаштІардаь из доккха цІа. Городе Алма-Ате дуккха а да хІанзарча архитектуро дІа ма-дехкара хьалдаь из санса дола цІеноаш. ХІаьта а цу дуккхача цІеноел хьамсарагІа хет сона из цІа. Хьаша везваь безаме тІаэцаш йолча Алма-Ате массаза нийслу цу цІагІа ца водаш дІавахавац со. Из а шиъ бахьан доацаш дац. Цу цІагІевча йоккхача Іилман учреждене — Казахски ССР-а Іилмай академе геологически Іилмай институте болх беш болча вай мехкахошцарча Х. Парагульговацарчеи С. Оздоевцарчеи, І. Курскиевцарчеи безамо кхувл со цига. ХІаьта уж кхоккхе а Іилманхо геологоминералогически Іилмай кандидаташ а ба. Халкъа боахама боккха лоархІам бола дешаш тохкаш, къовстадеш болча Казахстана Іилманхошца хьинаре дакъа лоацаш ба уж.

Ховш ма-хиллара, мехкдаьтта къьнара промыслаш болх беш я хІанз а Гурьевски областе. Цхьабакъда, цар луш дола коача доагор кІезига да, цунах кхоачамбаь Іе йиш яц. Цул совгІа йоккха район а я из. ХІаьта, хІанзалца хьа цига теххь кхоачамаш кІезига да. Цу районе в ерригача Прикаспийски чуккхийттача моттигашка а мехкдаьттеи гази мел дукха доал, цу моттигерча Іаламa ганзах дикагІа пайда мишта эцаргба? Уж лоархІамера дешаш тохкаш ба хІанз цу института цхьабола Іилманхой. Царца ва вай мехкахо Парагульгов Халат а. ХІаьта, берригача мехка халкъа боахама боккха пайда лургбола гІулакх тохкаш волча къонача Іилманхочох хІанз се яздеш вагІаш сона дагаух итт шу хьалха ше институт яьккхача хана Халата сайга яьхар: «Со кхоачамбаь Іе лерхІаш вац айса дийшачоах. Хаш сона из сай вІаштІехьдаргдий, бакъда Іилманхо хила-м хьожаргва со».

Дукха шераш дІадахза цу хана денз. Бакъда, оала ма-хиллара, даьсса-м дІадахийтадац уж шераш Халата.

1965 шера толамца йистейоакх цо В. И. Ленина цІерагІйола Казахски горно - металлургически институт. Цул тІехьагІа из балха хьожаву берригача мехко караерзаеш хиннача мехкдаьтта кердача районе — Мангышлаке. «Мангышлакнефтегазведка» тресте кхаь шера болх бу цо. Коллектор волаш болх бе дІаволавале цу йоккхача разведка воккхагІа вола геолог хулаш дІахьалхашкахьа вода из. Цу ханна кхы а чІоагІлу цун Іилманхо хила йола уйла. Маьлхои михои йоагаяь ядача гІомарий яьссача арений кІоаргаленашкара Іалама рузкъа лаха атта доацилга кхы а дикагІа кхетаду цо. Дукха а тахка, йовза езаш я цигара Іалама къайленаш. ХІаьта, уж бокъонца тохкара кхы а дукхагІа деша Казахски ССР Іилмай Академе геологически Іилмай институте балха вода Халат. Цига цо болх дІаболабу Малхбузен Казахстана мехкдаьтта райoна Іилма — тохкам беча воккхагІа вола инженер а волаш. Дукха къахьега дезар. ХІаьта, а цхьанна минута дицлацар цунна шийна дагалаьттар. Цига болх бешше а, къахьега волалу из кандидатски дисертацена тІехьа. Атта яцар цо хержа тема. «Прикаспийски чукхийттача малхбузен оагІорахьарча мехкдаьттеи гази яллара закономерности формироване хьали» — иштта яр тема. Из производствана чІоагІа эшарал совгІа, теоретически боккха лоархІам болаш а яр. Цудухьа дукха, геттара а дукха къахьегам дІабехар цо. Цхьабакъда, халонех бІу къожабаь юха тІехьашка валанзар из. Юха а юха а тохкар цо хьалха ше мел даь балхаш, кхыча Іилманхоша даь тохкамаш. Дуккхаза аха вийзар мехка цІи хезача Іилманхошка хатта, царца дагавала Москве, Баку, Грозне. ХІаьта Халата кулгалхо вар СССР мехкдаьтта - химически газовин промышленноста Московски институтера геолого - минералогически Іилмай доктор, профессор Ю. М. Васильев.

Сиха дІаух шераш. ХьатІакхоач Халата а эггара а бехктохкамегІа дола 1974 шу. Цу шера марте кандидатски диссертацена защита яра Москве вода Парагульгов. Толамца дІалу цо из «экзамен». ХІаьта цо защита яь ши бутт баьлехьа, 8-ча мае СССР мехкдаьтта - химически газовин промышленноста инситута Іилманхой Совета Лакхехьарча Аттестационни комиссе чІоагІъю цун защита. Парагульгов Халатах бокъонца вола Іилманхо хул!

Бакъда, атта-м дацар Іилманхо хила. Хоза хета аьнна дац «Маьхаца гІув яккха санна хала да деша», Итт шера школе, тІаккха институте деша ваьгІа шераш. Мел дукха къахьегам, низ дІабеннаб Халата дагалаьттачунга кхачара!

ДІачьнай уж халонаш. ХІанз Халат Іилманхо ва. Бакъда цунах кхоачамбаь Іе лерхІаш-м вац из.

— Оалаш ма хиллара прогресса бІаьшере дах вай, — йоах цо. — Цудухьа тоъам а баь Іе йиш яц хьочох.

ДІахо а Іилман къайленаш кІоаргагІа йовзара къахьегаш ва со. Докторски диссертаци язъе волавала безам ба са. Иштта из уйлаш йолаш ба са новкъостий а. Вешта, царех цаІ А. Курскиев Іилмай докторски диссертаци язъяь ваьннав. 1967 шера геолого - минералогически Іилмай кандидат хилча дена дукха къахьегам дІабеннаб цо Іилмана. Тха института отдела йоккхача лабораторе заведующи ва из хІанз.

ХІаьта, тхоах кхаьцех эггара а къонагІвола Іилманхо ва С. Оздоев. 1975 шера мае СССР Іилмай Академе Новосибирскерча отделене защита яь цо кандидатски диссертацена. Из а ва хІанз бокъонца вола Іилманхо.

Бакъда, тхона цхьаннена а цІаккха а бицлургбац Іилманхой хилара тхоашта гІо даь хьехархой, кулгалхой. ХІаьта, тхоай институте-м тха дуккха а ба бокъонца бола Іилман доттагІий. Царех ба казах сейсмологически отдела заведующи, геолого - минералогически Іилмай доктор Уразаев Бахтияр Дразаевич, хІира, Іилмай Академе член-корреспондент Медоев Георгий Царасвич, иштта кхыбараш.

ХІаьта, хІара советски сагадар санна, шера да тха хІаране доттагІлен дозув. Тха доттагІий ба Актюбинскера Тунгатаров Куназбат, Жаксамаков Канаткали, Дагестанера Ибрагимов Осман, Фрунзера Козырев Анатолий, Воронежера Манухов Георгий, иштта кхыбараш.

Ю. КУРСКИЕВ.

БЛОКЕХ ДІА ЦА КХИЙТТА МЕХКАШ — МОНОПОЛЕШТА ДУХЬАЛАРЧА КЪОВСАМЕ

ХІанзарча, халкъаш геттара чІоагІа машарга, кортамукъаленга, экономически социальни прогрессага кхача гІерташ хилар хьахьокхача дуккхача хІамашта юкъе юкъметтерчарех цхьа моттиг дІалоац блокех дІа ца кхийттача мехкий болам дегІабоалабарои чІоагІбарои.

Блокех дІа ца кхетара политика хьахиннай тІом чакхбьнначул тІехьагІарча исторе гІоръяьннача хана, кортамукъа даьннача мехкий халкъаш империализмо кІирдаь леладеча неоколониалистски гІулакхашта, тІанийсденнача, къонача пачхьалкхенашта шиъ ма хулла политически диктата керда формаш кагйоахка, уж гІема блокашта юкъеоза, экономически низ-Іоаткъам бергбола керда рычагаш хьае из гІерташ хилар царна гучадьннача хана. Инде премьер-министра Индира Ганде белгал ма-даккхара, «блокех дІа ца кхетар хьахиннад имперски исторе цхьа моллагІйола объекташ санна а ца дахаш, суверенни а долаш дахарца бола вай лоІам чІоагІбалара кеп йолаш».

Блокех дІа ца кхийттача пачхьалкхенаша шоай керттера принцип а лаьрхІа хержай тІема союзашка дакъа ца лацара идея. Цхьабакъда дунен халкъашта юкъера событеш теркал ца еш йитара маІан долаш вІалла а яцар из принцип. Кхыча бесса, юххьанца денз цо лиирхІар дунен халкъашта юкъерча вахара конструктивни воздействи елга, къонача пачхьалкхений политически кортамукъале чІоагІъяр духьа, Іазапеи эксплуатацеи ерригача формаех халкъаш цІендаь мукъадахар духьа хьинаре къовсам лоаттабелга дар. Духхьал цу тайпарча наькъо Іалашдар блокех дІа ца кхийттача мехкий сий айделгеи цар болам халданза онлабувлгеи.

ХІанз дуккхача пачхьалкхений арахьарча политически наькъа лард а хинна дІаэттай блокех дІа ца кхетара концепци. Нагахьа санна 1961 шера блокех дІа ца кхийттача пачхьалкхенаштеи правительствашкеи керте латтарий конференце 25 пачхьалкхен викалеш хиннабале, 1973 шера йиъолагІча конференце бар 76 пачхьалкхени 16 къамий-кортамукъалеи боламеи кулгалхой.

Блокех дІа ца кхийттача мехкий боламо новкъостал дора империализмана духьалара къовсам боаржабараи кІоаргбараи, халкъаш колониальни доала кІалхара дахара, массане а юкъара машар чІоагІбара. Блокех дІа ца кхийттача пачхьалкхенаша хІанзарча хьалашка тІа-тІа чІоагІагІа лоархІам бу экономически кортамукъале чІоагІъяреи империалистически эксплуатацеи ерригa формаш дІаяхареи гІулакха. Цунна дувзаденна тІа-тІа боккхагІча лоархІаме хул къамий экономика лардаш чІоагІъяреи кхыча мехкий капитал чутоттaлулга дІадаккхареи, дунен халкъашта юкъе лелалу экономически гІулакхаш ерригa пачхьалкхенаи цхьатарарча бокъоний, нийсхон, суверенитет ларрхІара принципаш тІа а оттадеш хувцара декхараш.

Уж дерригa декхараш актуальни хилар геттара дика гуш да. Блокех дІа ца кхийттача дуккхагІдолча мехкашта, эггара хьалха кортамукъа яьннача къонача пачхьалкхенашта, цІенхаштта экономически халонаш тІалатт. Нагахьа санна дегІадаьхкача капиталистически мехкашка 1953 шера бахача наьха хІара сага сих лоархІаш хьаяь чухьара валови продукт дегІаухача мехкашкарчул 8,4-зза дуккхагІа хиннаяле, 1973 шера ялхайттазза дуккхагІа хилар.

ДегІаухача мехкий экономически халонаш йоккхагІа хулаш хилара керттера бахьан — империализмо лелаю къахетам боацаш эксплуатаци яра политика.

Кхыча мехкий монополеша хьалхагІа цІаккха а бІарга ца дайнача тайпара чІоагІа шоай гІулакхаш доаржадар бахьан долаш «кхоалагІча дунен» Іаламa ресурсаш боарам боацаш дукха дІакхухьаш латт. ДегІаухача мехкашка 1961—1972 шерашка хьаьрча кхыча мехкий декхараш диазза совгІа дуккхагІа а хинна 1972 шу доалуш 80 миллиард долларга кхаьчадар. Кортамукъа яьннача цхьайолча пачхьалкхенаша из дІатакхарга дІаухийт экспортера шоашта тІадоагІачох 40 процент. ХІаьта бІарчча хьайннача декхар дІатекхарга долари дегІаухача мехкашкара монополеша дІаувза пайдаши хІанз шера 7 миллиард долларал тІохдоал, хІаьта из да мукъадаьннача мехкий экономика бокъонца бухъяккхар.

Блокех дІа ца кхийттача мехкашка тІа-тІа чІоагІагІа дог тешаш боагІа, цхьана гІулакхаш чакхдахара ларда тІа мара империалистически низ-Іоаткъам тІера дІабаккха, дунен халкъашта юкъерча экономически гІулакхашка цхьатаррарча бокъоний нийсхоний принципаш чІоагІъелга вІаштІехьдаккха шоашта могарг ца хиларах.

Духхьал цунца белгалйоалаш я блокех дІа ца кхийттача мехкий пачхьалкхенаштеи правительствашкеи керте латтарий 1973 шерарча Алжирски конференце а хІаьта иштта укх шера бІаьстан юкъе хиннача ООН Генеральни Ассамблея ялхлагІча къаьсттача сессе а решенеш. Блокех дІа ца кхийттача дунен халкъашта юкъерча цу форумашка харцахьа лаьрхІар монополистически капитало оттаяь экономически порядкаш, хоадамболлаш хьадийхар эксплуатации нийсхо ца хилари юкъера дІа ца далийта лаьрхІа йола экономически отношеней система овлангара денз хувцилга.

Блокех дІа ца кхийтта мехкаш тІа-тІа дуккхагІа шоай экономически хьашташ лорчдара тІадерзадаь хьалда гІулакхаш чакхдоахаш да. Азе, Африка, Латински Америка мехкаш тІа-тІа чІоагІагІа оарцагІдувл шоай цхьана леладу гІулакхаш лертІадахара, империалистически эксплуатацена духьала латта вІашагІтеха фронт вІашагІйоллара. Цу даькъе ондо толамаш даьхад шоай хана мехкдаьтта доахача мехкий Организаци (ОПЕК) а яь вІашагІкхийтта хиннача доазол дехьа мехкдаьтта доахача мехкаша. Хоадамболлаш бола никъ лаьцаб цар мехкдаьтта доахача моттигашка национализаци яраи цу даькъа юкъера кхыча мехкий монополеш аракховсараи тІаберзабаь. 1974 шу чакхдоалаш дегІаухача мехкашка мехкдаьтта доахача ерригача моттигех нийсса ахаел совгІа яраш къамий тІахьожам болаш яр. ХІаьта укх шера эггара хьалхара бетташ кердача лоархІамеча акцешца белгалдаьлар. Кхыча мехкий компаней доалахьенна национализаци яр хьакхайкадаьд Кувейто. Венесуэльски правительства къаман конгресс хьажийта дІачуеннай мехкдаьтта промышленноста национализаци яра законопроект. Шоай мехкашка мехкдаьтта доахача кхыча мехкий компаней доалахьарча ерригача хІамашта национализаци яра хьакъехьа переговораш йолаяьй Саудовски Арабе, Катара, Абу-Даби правительсташа. Цу цхьан ханна ОПЕК-а мехкаша шоай бе деллад мехкдаьттана маьхаш уоттаделга, хІаьта уж дикка лакхдергдола гІулакх вІаштІехьа а даькхад. Цо йиш хилийтай мехкдаьтта экспорта эффективность лакхъе, новкъостал даьд ОПЕК-а мехкий доходаш алсамъяха, дикка кІезигъяьй мехкдаьтта доахача мехкашта шоай хьашт долча тайпара эксплуатаци яра йола дунен халкъашта юкъерча мехкдаьтта монополей торонаш.

Доазол дехьа мехкдаьтта доахача пачхьалкхенаша дІадолaдаьча гІулакхо дегаш ура а оттадаь дегІаухa дуккха мехкаш гІулакхаш цхьана чакх а доахаш мелбе гІерт чугІертача монополей низ. Шоай Іаламa ресурсаш дІакхухьача империалистически державай акха система кагъе, дунен капиталистически рынке цхьатарра бокъонаш а йолаш шоаш хургдола хьалаш Іалашде лаьрхІа да. Масала, бокситаш йоахача мехкий Ассоциации доазол дехьа бананаш йохкарий Союзи, доазол дехьа, кофе, аьшка руда, кхыдола товараш дохкарий объединенеш вІашагІйохкара тІадерзадаь гІулакхаш дІадоладаьд. Цу цхьан ханна шерагІча масштабе чакхдоахаргдола гІулакхаш а цхьана тардеш да. Укх шера февраль бетта белала проблемашта хетаь Дакаре хиннача дегІаухача мехкий конференце 100 совгІча пачхьалкхен делегацеш яр. Конференце къоабалъьча «Дакарски деклараци» «Чакхдоахача гІулакхий программой» хьалда наькъаш белгалду дегІаухача мехкаша экономически бокъонаша хьашташи бахьан долаш шоаш лоаттабеча къовсаме дІахо низаш чІоагІагІа оарцагІдахара.

Блокех дІа ца кхийттача мехкаша, дегІаухача ерригача пачхьалкхенаша дунен халкъашта юкъера гІулакхаш цхьатаррарча бокъоний нийсхони принципаш тІа а оттадеш хувцар духьа лоаттабеча къовсаме цар толамаш вІаштІехьдоахаш йола лоархІаме фактор я социалистически пачхьалкхенаша царна леррагІа деш дола гІо. Советски Союзо, кхыча социалистически мехкаша а санна, дуккхаза я белгалъяьхай блокех дІа ца кхийттача мехкий антиимпериалистически позицеяра, экономически йизза кортамукъале яккха гІерташ цар леладеча гІулакхашцара шоай солидарность.

Блокех дІа ца кхийттача мехкашта дог уроттaлеш дола масал да оттаяь экономически блокадеи реакце леладеш кхы тайпа тийша балхаши доллашехьа, а, кердача наькъагІа бІубенна йодача, империализмах тийша латтаргдола деррига а массе тайпара а гонаш дІакхайсача, бокъонца кортамукъача халкъага фу дулургда дерригача дуненга дог теша а деш дІахьеккхача социалистически Кубай опыт. Цига толаме кхоачашдеш да кердача общества материально - технически база хьаяра декхар: аьлча кхоачам ба укх тІеххьарча пхе шера цхьана лаьрхІача Кубай общественни продукт 40 процент дуккхагІа хинна хилар. Къаман экономика дегІаяро дика аьттув баьккхар социальни проблемаш къоастаяра, культурен Іилмен дегІадоаладара, халкъа вахара боарам айбара.

Машара Программа кхоачашъяраи дунен халкъашта юкъера кхоахам кІаьдбараи тІаберзабаь чІоагІа никъ чакх а боахаш, низагІа шоай хьашт дар де йиш хургйола, империализма торонаш кІезигъергйола а блокех дІа ца кхийттача мехкашта хьалхашка латта актуальни экономически политически декхараш кхоачашдара аьттув бола хьалаш Іалашдергдола а дунен халкъашта юкъера климат оттае гІерт СССР-и кхыдола социалистически мехкаши. ООН органашкеи дунен халкъашта юкъерча кхыча организацешкеи цІаккха а юха ца йоалаш къонача пачхьалкхенаша империализмана духьала дІадехараш кьаллоац социалистически содружества мехкаша, хІаьта из цІаькха а бакъдиа ООН Генеральни Ассамблея VI-гІа къаьстта сесси а пачхьалкхений экономически бокъоний декхарийн Харти тІанийцача цун XXIX сесси а йолча хана.

Кортамукъа даьннача мехкий политически корта болчен гІулакхий кулгалхошта тайп - тайпарча наькъашка гІолла наьха санна обработка ю белален тропически лаьтта лелaдара продуктаи маьхаш чІоагІа латтаргдолаш лакхдара деш дола лоархІамаш ло боацаши мехкий - экспортерий кердо объединенеш вІашагІъехкар перспектива йоацаш хилар дІахьокха дагахьа. Уж маневраш кхы тІа а чІоагІъю цхьайолча товарни рынкашкара лакха конъюнтура Іоаккхара тІадерзадаь чакхдоахача хьаьддача гІулакхашца. Цар влияни ца еш лохдаланзар 1974 шера тІеххьарча ялх беттан укх шера хьалхарча бетташкеи дунен цІаста, кофе, какао бобей, шекара, цхьадолча кхыча товарий маьхаш.

Дунен халкъашта юкъера монополистически капитали «кхоалагІча дунен» тІара цун агенташи тайп - тайпарча способашца бухдаха гІерт тІа-тІа чІоагІлуш латта социалистически пачхьалкхенашцара цун гІулакхаш, социализма дунеигахьара цунца дизза хулча гІонах из дакха гІерт. Духхьал цудухьа да блокех дІа ца кхийттача мехкий гІозарашка цхьаккха корта боаца «къечей» «дІахийчен» мехкий, «тІех йолча шин держава», социализман блокех дІа ца кхетареи хьашташ цхьана тарлургдоацаш хилара доктрина шоай ма хулла кхайкаеш хилар. Уж тийша балхаш укх тІеххьарча хана геттара чІоагІа хьаллоац Пекино. Цхьабакъда кортамукъа даьннача халкъий овлангарча хьашташца чІоагІа моастагІал дола уж дерригa гІулакхаш тІа-тІа чІоагІагІа юхадетт блокех дІа ца кхийттача пачхьалкхений оагІонгахьара.

Социалистически пачхьалкхенашца цхьоагІо чІоагІъялари айхагІа кхотадалари, империалистически монополеша лелаю ерригa маневраши тийшача балха гІулакхаши хоадамболлаш юхатохар — иштта я блокех дІа ца кхийттача мехкаша шоай экономически бокъонаши хьашташи бахьан долаш, боахама гІулакхашта уж шоай лоІаме, хулга чІоагІдар духьа лоаттабеча къовсаме дІахо толамаш дахара йола бокъонца йола торонаш.

Лев КЛОЧКОВСКИЙ,
экономически Іилмай доктор.

(АПН).

ДУНЕН ХАЛКЪИЙ СУД

Ткъаь итт шу хьалхагIа, 1945 шера 20 ноябре, дIайолаелар адамле дунен шоллагIча тIема цIера юкъе чухкесса керттера немецки тIема зуламхой, Гитлера эггара гаргагIа лаьтта цун гIончий бехке беш йола судебни процесс. АПН корреспондента дехар дарах Нюрнбергски процесса леламахи цун лоархIамахи дувц СССР Генеральни прокурора **Роман Андреевич РУДЕНКОС** — Нюрнбергски процессе СССР-тара вахийтача Керттерча обвинителa.

— МалагIча хьалашка вIашагIъеллаяр Дунен халкъашта юкъера тIема трибунал?

— Гитлеровцаша болабаь дунен шоллагIа тIом чаккхбоалаш латтар. Эггара зуламегIа йола методаши адам цхьатара хIалакдеш йола средстваши юкъе а йоахаш бора из германски фашизмо. Фашисташа дIалийца хиннача территорешка юхеюсар цар даьча зуламий къизала лераш. Бабий ярера ораш, Iошаьръяьча Лидицан Хатынен гувнаш, Освенциман Дахауи дущегубкаши крематорешн... Цу зуламашта бехке бараш къиза тaIазар делга дIадийхар машар безача деррига халкъаша.

ТIом латтача хана а тIеда нацистски кулгалхошка цкъа санна дукхаза а дIаьхадар антигитлеровски коалице союзни державашта керте латтараша цар дIалийнача территореш тIа даь зуламаш бахьан долаш уж бехктокхаме хилар.

Реакционни буржуазни гIоараш юкъе бар суди следствии йоацаш керттерча немецки тIема зуламхошта тaIазар де деза яхаш хинна дентелаш. Цхьабакъда, Советски Союзо дергдолаш хIама дацар нацистски зуламеча клика лидераш бехке беш йолча деррига дунен тIа дIахазийтанза яргйоацача судебни процессаца меттел катехха царна тaIазар а даь уж къайлабоахилга. ТIаккха йиш хургьяцар дунен шоллагIа тIом болабара фашисташта новкъостал даь бахьанаш хьагучадахен деррига дуненга дIахьоккхей, дунен халкъашта юкъерча реакцена лово хургдар цунах.

Союзни державашта керте лаьттараша вIаши дага а бувлаш гIулакхаш чаккхдахар бахьан долаш а 1945 шера 8 августе яьча Потсдамски решенешка хьежжа а Лондоне Соглашени йир керттерча нацистски тIема зуламхошта суд яра, цун Устав тIанийцар.

— Фу хьахьекхар Нюрнбергски процессо?

— Нюрнберге хиннача судебни процессо хьахьекхар нах гоама болаш дола нацизма расистски маIан. Дош судо къоастадеш хилча шийна бIаргаго йиш яр дуненга, гIоръяьккха йийцача «вахара аренаш шеръяра» фашистски доктрино шийца фу дахьаш хиннад, адамлена хьалхашка хьадийллар агрессивни тIемаш доладара, бIарччача халкъий фу хоададара аьттув баьккха бахьанаш.

Германски истоpe чухь кхайкаеш лаьттача милитаризма ларда тIа зиза даьккха тоаенна дIаотта вIаштIехьлаьинад нацизма. Милитаризми нацизми вIашагIкхетар къаьгагIа хьахьоккхаш я «Барбаросса» план. Цу тIа айхха вIашагIдувзаденнад агрессе политически лерхIараши уж кхоачашдара юкъедоаха зуламе средстваши.

Юххера а, процессо хьагучадаьккхар Гитлер Iаьдала керте оттача хана германски монополеша лаьца дакъа, эхь тIа а кхоачадеш мюнхенски барт барца дIайолаенна мехкаш дIалувпара нацистски политика могаьча империалистически гIозараша лаьца дакъа.

Керттерча обвинителаша Дунен халкъашта юкъерча тIема трибуналага дIаеннача обвинительни заключене тIа хьагучадаьннад массехк европейски паччахьалкхе дIалаьцачен агрессивни тIемаш дара наькъа тIа эттачен германски фашизман империализман агрессивни маIан. Цу тIа белгалбоаккхар, агрессивнийча балха барт баьча нацисташа Австрей Чехословакей чубахарца дIайолаяь а цул тIехьагIа Польшах, Югославех, кхыча мехкех латарца дIахо йиха я хилар. ДIахо къайстта белгалдоаккхар, нацистски кулгалхоша «Барбаросс» аьнна цIи йола зуламе агрессивни план хьалххагIе а кийчъяь хиннен гитлеровски полчищаш 1941 шера 22 июне, вIаши тIом ца бара хьакъехьа СССР-аи Германенен юкъе яь пакт тийшача балхагIа толха а яь, хьахьийна тIом а боацаш, Советски Союза доазонел чухьа а яьнна чухьаьлха а хилар.

— ТIема шерашка немецко-фашистски тIаьрахоша даь зуламаш хьагучадахарен тахкарен Чрезвычайни Паччахьалкхен комисси СССР-е болх беш хиннилга ховш да. Нюрнбергски процессе малагIа дакъа лаьцар цо гулдаьча документаша?

— ТIом болабеннача хьалхарча бетташке а денз, гитлеровцаша советски лаьттан тIа къиза зуламаш леладелга хайначул тIехьагIа, Советски правительства цкъа санна дукххаза а дIаьхар нацистски кулгалхошкей цар гIончашкей уж бахьан долаш цар эггара лирагIа дола тaIазар хьоргдолген бехктокхама уж кIалхара баргбоацилген. 1942 шера вIашагIъеллача Чрезвычайни паччахьалкхен комиссе, моттигашка вIашагIъехка хиннача дуккхача комиссеша, партизански отрядаша Iалаьмате дукха материал гульяьй нацистий зуламий лерргIа — тешаша, зуламаш бIаргадайнараша, нацистий Iазап шоашта тIаэттачен бисар тамаш йолаш дийна бисачен наха даь лоткъамаш, трофейни немецки документаш, плен боалабаьча зуламхоша даь лоткъамаш. Боккхача лоархIаме дар вещественни тешалаш, цу даькъе фронте хиннача советски кинооператораша даьха кадраш а. Советски обвинене Трибуналага дIаенна уж еррига шерра материалаш боккхача лоархIаме хилар гитлеровски кулгалхой зуламаш хьагучадахара.

Цхьайтта бетта гаргга хилар Нюрнбергера процесс. 1946 шера 30 сентябре — 1 октябре приговор хьаххайкадир Дунен халкъашта юкъерча тIема трибунало. Топаш тоха е йIаьхха ханаш набахта боаххаш яха судамаш йиэ суда хьалхашка хьаэттача берригаш а хIана бац аьнна болча Гитлера гаргагIа лаьтташта, цIий Iоухийташ долла агрессивни тIемаш, эггара къизагIа дола тIема зуламаши адамленна духьалара зуламаши хьоадаьраштен вIаштIехьдаьхараштен. Дунен халкъашта юкъерча трибунало ший приговора тIа зуламе организацеш лаьрхIар нацистски парте кулгалду состав, гестапо, СД, СС, Гитлер, Гимлер, Геббельс шо-шоашта йийтта Эайнаб.

— Миштай тIом чаккхбаьначул тIехьагIа дунен халкъашта юкъера право дегIаяра Нюрнбергски процессо яь влияни?

— Эггара хьалха белгалдаккха безам бар са, Дунен халкъашта юкъера тIема трибунал хьаяр ше а дунен халкъашта юкъерча права нормаш духъювла лоархIаме хьаст хинна хилар. Нюрнбергски трибунала приговора тIа белгалдоаккхар: «Котлаьинача халкъий оагIонгахьара шоашкара Iаьдала низ тIалоаттабар маIан долаш Устав, цхьабакъда... из хьадеча хана йолаш хиннача дунен халкъашта юкъерча правагара хьадоагIаш да из, хIаьта цу гIулакха из ше а да дунен халкъашта юкъерча правана юкъе лаьца дакъа».

Дунен халкъашта юкъерча трибунала Iалаьмате боккха лоархIам сенах латт аьлча, из латт, агрессивни тIом цо эггара доккхагIдола дунен халкъашта юкъера зулам лаьрхIа хиларах. Дунен халкъашта юкъерча трибунала Уставен приговорен принципаш, 1946 шера 11 декабре ВIашагIкхийттача Къамий Организаце Генеральни Ассамблея чIоагI а яь, цу тайппара дунен халкъашта юкъерча права массане а къоабалъяь тIанийца нормаш санна лоархIаме а хинна дIаэттар.

Нацистски тIема зуламхошта тIаккхувлга сопаде ФРГ цкъа санна дукхаза а гIертарцен дунен халкъашта юкъерча общественносто яьча протестацен дувзаденна ООН Генеральни Ассамблея 1968 шера 26 ноябре Конвенци тIанийцар ха дIаяхавр аьнна тIема зуламаши адамленна духьалара зуламаши бехказа ца доалийташ хилара хьакъехьа. Юххера а къизагIа долча нацистски зуламий хьакъехьа тIаккхера ха йIаьхъянза ялнзар ФРГ бундестаг.

Нюрнбергски приговоро белггалара влияни йир «ТIема бала тIаккхьчарий гадаккхара хьакъехьа» ООН-о 1949 шера 12 августе тIанийцача а кхыча а Женевски конвенцей чулоацама. Цар тIа дIаяздаь латт, Конвенцеш цIенхаштта телхаеш болча наха лира тaIазар де доагIаш хилар. Уж цIенхаштта телхаяр лаьрхIад ховшше а саг вер, низаш дар, адамий йоацача тайпара къизал тIалоаттаяр, цу даькъе биологически эксперименташ яр, ховшше а йоккхий саготонаш тIаоттаяр е цIенхаштта эйп ваккхар, унахцIено толхаяр, тIома гIулакха кхы янза ца яьнна хIама доацашехьа а имущество законагIа доацаш, шоашкара, Iалаьмате дукха хIалакьяри шийна дIаяхьари.

Нюрнбергски процесса опытах пайда ийцаб сага бокъоний Еррига юкъара декларацей санна дола дунен халкъашта юкъера документаш, сага бокъоний хьакъехьара дунен халкъашта юкъе пакташ кийчъеча хана, расови дискриминацеца къовсам лоаттабара ООН доазонел чухьа резолюци тIаецача хана, нагахьа санна тIом хинна моттиг нийслой культура беркат лорадара хьакъехьара Конвенцеш, кхыдола документаш кийчдеча хана.

— Нюрнбергски процесса исторически лоархIам сенах латт?

— Нюрнбергски процессе обвинене белгалдоахар, историкаша бакъдар лехаргдолаши, хIаьта политикаша шоашта мегийтаргдоацараш лехаргдолаши йола летопись а хинна из дIаоттаргхилар. Цудухьа белгалa, хьайда ха йоацаш ба цун дунен халкъашта юкъерен историческин лоархIам.

Дунен халкъашта юкъерча тIема трибунала приговор бирса хоам ба шоай халкъашта духьала цIий Iоухийтача террора политика лелаеча чилийски тIема хунтана, франкистски Испанена, тайп-тайпарча районашка агрессивни тIемаш хьеде, адам гоама дола политика лелае мел гIертараштa.

Нюрнбергски процесса лоархIам, шеко йоацаш, дунен тIа машар лоаттабара гIулакхата а кхоач, хIана аьлча дIахо йодача хана халкъий машарен кхерамзлени гIулакха яь яр процесс ше. Укх шера бIаьстан юхье адамлено белгалъяьккхар фашистски Германи эша а яь яьккхача Коталон 30 шу дизара юбилей. ХХ-ча бIаьшерене духхьашха ткъаь итт шера машар латт Европе. Юбилей езъеча деношка деррига халкъашка, парламенташка, правительствашка кхайкар КПСС ЦК-ап Советски правительствой. Кхайкарал тIа белгалдоаккхар, адамлен вахара юкъера тIом цIенбаь дIабаккхара кхыча халкъашца цхьана ший де йиш йолаш мел дола хIама де чIоагIа лаьрхIар ше хилар советски халкъо цIаькха а дIакхайкаделга. ЧIоагIа машар, халкъий паргIато — цIаккха а ший сердал йоврг1оаца фашизмана духьала къовсам лоаттаьбьча турпалий идеал. Вай ханара керттера декхар — цу идеалах хувцалургдоаца адамий вахара закон дар.

Из маIан долаш дар Европерча кхерамзленнен цхьана гIулакхаш леладаран йолча Совещане ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева аьннар а: «Керда дIадоладаь хIамаши гIулакхаши тIехьенгара тIехьенга кхачийта гIерташ Iаьдал да адамлен. Иштта доагIаш да из Хельсинке шоай викалаш бахкийтача 35 паччахьалкхено хIанз деш долча сийлахь - доккхача гIулакха а... Тхо дог тийша да, вай укхаза барт вIаштIехьбаьнна дола хIамаш толаме чакхдахаро европейски халкъий вахара дикача оагIорахьара влияни яь ца Iеш, цунах массане юкъара машар чIоагIбара гIулакха юкъе лоархIаме дакъа лапар хургдолгах а».

Борис СКВОРЦОВ,
АПН корреспондент.

ЗАПОРОЖЬЕ. Днепрогэс - 2 хьалъеча гIишлошъераше и монтажникашен толамца кхоачашду КПСС XXV съезда сийна шоаш тIанийца декхараш — хайал хьалха, 7 ноябрь тIаккхачале, станце тIеххьара, яхлагIа агрегат болх бе йолаялийта аьнна денна дош. Ерригача участкашка графикал дукха хьалхабаьнна деш латт балхаш.

СУРТА ТIА: Днепрогэс - 2 тахан.

А. КРАСОВСКЕ сурт
ТАСС фотохроника.

«Ираз долаш хила безам ба са»

Иштта керте а яздаь да Агджабедински районерча Гаджибекова цIерагIча азербайджански колхоза боамби лелабеча-механизатора «Молодая гвардия» яхача издательствос хIанзза арахийцача «Советски 100 кхалсагагара нийца интервью» яхача книжка тIара шийх Мехтиева Назиляс яздаь дувцар.

Бакъда, Назиля я а я ираз долаш 21 шу мара даланза йола «сигала бесарча кема» капитана беркате къахьегарах, лаьтта а ший гIулакх а дукха дезаш хиларах еннай Октябрьски Революцен «Знак почета» яхен орденаш. Из ВЛКСМ ЦК член, республика ЛКСМ ЦК оттадаь дола Социалистически Къахьегама Турпала цIерагIа совгIат денна я. Укх шера Назиляс болх беш йолча бригадо гектара тIара 40 центнер йоалаш боамби кхебаьб.

СУРТА ТIА: механик-водитель Мехтиева Назиля.

Э. ТЕВОСОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ПЛАНАШ РЕАЛЬНИ ХИЛИЙТАР ДУХЬА

Карара шу чакхдала йиcар дукха ха яц, цхьабакъда гIулакхаш чотъяь варгвоацаш дукха да. Къаьстта а хIанз, 1976 шера — иттлагIча пятилетка хьалхарча шера колхозашка производственно - финансови планаш оттаеш латтача а материально - имущественни цениосташтен ахчан средстваштен инвентаризаци йолалуча а хана.

ХIанз, ийслагIа пятилетка чакхйоалачен парте XXV съезда кийчо ечен хана кIоарггеи е йоагIача тайпарен 1975 шера итогаш янзен 1976 шера хьалха производственно - финансови планаш оттаянзен ялац.

КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева даьча къамаьлашка белгал мадаххара, иттлагIа пятилетка эггара хьалха дикала пятилетка, общественни производства эффективноста пятилетка хила езаш я.

Юрта боахама хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашдар духьа дIахо эргаьккха тоае еза отчетности юртбоахама производствана планировани яра практикен. 1976 шера оттаеш йола производственно-финансови планаш дикагIа хилийтара колхозашта доагIа из. Чура кхоачамаш теркал а деш, экономически бокъонца бакъ хургйолаш хьла еза уж.

Производственно - финансови планаш оттаеча хана планаш кхоачашъергйола наькъаш, производства башхалонаш, из эргаьккха тоаелга теркалде деза. Масала, Советски, Веденски, Ножай - Юртовски районашкара колхозаш хьайбай боахам лелабеш хиларал совгIа, чIоаггIа доход луш йола культура хиларах тарра, тхьамка леладеш а хургья. Укх шера цу колхозашка, хьалхагIе а даьча лоархIамегIа, юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 12,2 центнер тхьамкий лордаш яьхай, хIаьта Ножай-Юртовски района колхозашка — 15 центнер, йешта аьлча из 1974 шерарча хьувкъамал дуккагIа хул. Ховш ма-дарра, тхьамкий хьувкъам лакхбаларо колхоза производства рентабельность а лакхъю.

Производства гIулакхаш кхыча тайпара да Шелковской, Сунженски, Грозненски районий колхозашка. Цу боахамаша а, шоай производственно-финансови планашка оттадаьча тайпара, иштта белггалара специализаци хорж — жа леладелга, хьакхарч, доахан чуоттадаь кхоабилга, хIаьта иштта ялаташ кхеделга а. 1974 шера цу доакъоша цу районий колхозашта 25409 эзар сом доход еннай, е республикерча ерригача колхозашта хьатIаенача доходах 63 процент.

Цар производства структура яшха эшаш хIама дац укхаза, хIана аьлча лакхе йоалаьча цифраша дола хIама шаьра хьахьокх.

Гуш ма-дарра, лоаман районашкарча колхозий а хIаьта иштта шаьрача ядача районашкарча колхозий я лостамаш 1976 шера производствана планировани еча хана тоаде дезаш хIама дац, хIаьта из фу яхилга да аьлча, экономически хьоккхамаш тIаккха сел чIоагIа хувца дезаргдац, нагахьа санна производство айергйола гIулакхаш ца лаьрхIача.

ДIанхача шерий практико хьахьокхачох, цхьадола боахамаш планировани еча хана паччахьалкхен кредиташ шоашта дукхагIа хьежадергдола оагIув е гIерт, къаьстта а капиталовложенешта, хIаьта а шоаш цу мероприятешта вIалла кхоачам бергбоацаш хьожаду цар шоай доалахьара ахча. Валови доход екъача хана цун доккхагIдола дакъа чурча гIулакхашка дIадахийта оттаду.

1974 шерарча отчеташка хьежача Советски, Шалински, Веденски, Сунженски районий дуккхача боахамаша капиталовложенешта геттара кIеэига хьежаду ахча.

ХьатIайоагIа ерриг доход цу тайпара екъилга финансови дисциплина а Госбанка учрежденешцара юкъмоттиг а толхаяр мара кхы хIама дац. Цудухьа шоай доалахьара ахча капиталовложенешта декъача хана цу гIулакха из хьожаданза дарг ца хилар теркалде деза.

ХIанз планово - экономически болхлоех тийша дукха хIамаш да юртбоахама производствана планировани еча хана.

Къахьегаме толам баккха безам болчо, лакха профессиональни говзал йолаш ше хинна ца Iеш, ший экономически знанеш хаддалза лакхъе а еза, юртбоахама производствага бола мах, рентабельность, къахьегама овсарле, алапи санна дола деш дика кхетаде а деза.

Планово-экономически болхлошта дикагIа бIаргаго деза экономе режима хьасташ, къахьегама овсарлен социалистически яхьа эффективности лакхъяра наькъаш.

Планировани еча хана толашагIа йола опыт, къахьегам вIаштIехьбаккхара керда формаш юкъейоалаярах дика пайда боал. Цхьайолча колхозашка шерра дIаьржай производственно - боахамен финансови гIулакхашта экономически анализ ярах хьахиша результаташ. Производственно-финансови планаш оттаеча хана царех пайда эцаро йиш хулийт боахамга кIоаргагIа хьажен кхоачамаш кхы тIа а гучадахен.

Боккха а бехктокхаме а болх тIабулл колхозий производственно - финансови планашка кьожаш йолча моттигерча юртбоахама органашта. Уж деккарийла я цу балха моттигашка кулгалдаь ца Iеш, колхозии плана ерригa разделаш кIоарггa яшха а йоашхаш, пайданагIа йола, партен правительствай юрта боахама хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашделга Iалашдергдолаш йола мероприятеш нийса кийчъяра колхозашта новкъостал де.

Дог тийша хургда вай, 1976 шера производственно-финансови планаш лакхача экономически боарамен шоай ханнахьен оттаергхиларах.

А. БУХТИЯРОВ,
экономист.

ВАЙ ЛОАЛАХОЙ БОЛЧА

ЦУН ВАХАРА ОВЛА— ЛАЬТТАНЦА

Тхо дагIа Къилбаседа - ХIирий АССР Пригородни района Ленина цIерагIча колхоза партийни организаце секретара Балтиев Сергей Алихановича кабинете. Цо доккхал деш дувц боахама коллектива пятилетка шерашка карагIдаьиначох, КПСС XXV съезда сийна шерра яхь йоаржаяь колхоза кхашкеи фермашкеи къахьегачар доахача толамех. Къаьстта боккхача безамца хьебу Сергей Алихановича боахама экономика дегIайоалаеча шоашкара дика хьокхам, хьинар, денал гойта нах. ДикагIчарна юкъе а дикагIчар цIераш яьхар. Царна юкъе хьоахайир Тариева Хьанифа а.

— Iалаьмате дика да цу гIалгIай кхалсага производственни гIулакхаш. Цу тайпара хьаьнала къахьегаш, цунна карагIдувлача толамашка кхача могаш дукха бац бIаьш колхозхой чубоагIача тха боахаме, — йоахар соца къамаьл деш хинначо.

Парткоме сона дийццача тайпара, дуккхача къамех болча наха юкъера доттагIал, вошал чIоагIа хиларца сихха дегIаухаш я боахама экономика, цох латт цун лард. Иштта цхьа дог - уйла йолаш хьалхашка латта декхараш кхоачашдара вIаши кхотабеннача колхозхой хIара шера ялат, кхыйола юртбоахама культураш паччахьалкхенга йоххара планаш кхоачашъярал совгIа, шоаш тIаийдеча доккхийча социалистически декхарех а лоархIабу укх тIеххьарча пхе - ялх шера.

ИйслагIча пятилетка ер тIеххьара шу шоай хьинар даим лакх а деш доккхийча къахьегама толамашца чакхдаккха лаьрхIад цар. Колхоза ерригача коллективашта юкъе шерра яьржай съезда хьалхара социалистически яхь, хIаьта цу яхье хьалхарча мугIаре боагIарашца я Тариева Хьанифа а цунца къахьегаш бола ахархой а.

... Бераш сома ца дахар духьа шортта, гIар-тата доацаш хьа а гIетта, корах ухка кисеш дIа-юха а тетта, арахьежар Хьанифа. Ниэткъа мара хоалацар ков.

Сатасса дукха ха йисанцар. Сахьат гаргга йиса ха яр хIанзчул тIехьагIа кхай тIа нах дIакхувлаш йола машинаш хьаккхача. Цу юкъа цIагIа де дезаш хиннар кIезига дацар. Кастта деша даха дезача берашта даа хIама кийчде дезар. Цхьабакъда, цу гIулакха а, кхай тIа беча балха санна, новкъост яр Хьанифай. Из яр цун йоккхагIа йола йоI — Ансара. Нана хьагIетта минут ялалехьа сомъяьлар из а.

ЦIагIа де дезача гIулакхех халагIдар де гIерт ХьанифаI йоI. ЗIамига йолча хана денз денгара денга, шерагара шерага нанас Iомаяьй цунна из дика оамал. Деррига цIагIа де дезар даь баьиначул тIехьагIа нанеи йоIи уллув баьнна дIабахар кхай тIа баха беза нах гулбеннача метте.

Пхийтта шу да Ленина цIерагIча колхоза кхашка Хьанифа хьаьнала къахьегаш йола. Цхьабакъда, болх хала хиларах, цкъаза ка ца йоалаш, де лаьрхIар вIаштIехьа ца доалаш дола денош нийсденнадале а къахьегамцара цун безам чIоагIбале мара лаьгIлуш бац.

МалагIа балхаш да Хьанифас юххьанца кхоачашдаьраш? Уж дукха а тайп-тайнара а хиннад. Коартолаш, хьажкIаш, баьцадаараш, шекара свекла кхееш хиннаъ, кIа, кеи, мукх чуэцача къахьийгад, иштта кхыдола балхаш даьд. Уж деррига балхаш шийна ма-могга дикагIа де гIерташ даьд, гIулакх сиха вIаштIехь ца доалаш е чоалхане хIама хьалхашка эттa моттиг хилча, уллув боаххача новкъосташкара гIо а дехаш.

Тайп - тайпара халонаш кIезига ла йийза яц цун балха тIа. Къахьега йолаеннача шерашка паччахьалкхен планагIа, шийна хьалхашка уттача декхарех дика лоархIа яцар из. Цу хана яцар цун боккхача маьхе йола балха говзал. Из Iомае хIара сахьата, денна, бетта хьехар де, гIо-новкъостал де доттагIий бар гоннахьа—эрсий, гIалгIай, хIирий, кхыча къамех бола нах.

ХIаьта а, — дувц Хьанифас, — юртбоахама техника, ма-дарра аьлча кхоачам болаш яцар цу шерашка. Из бахьан долаш цхьадола балхаш агротехнико хьеххача тайпара нийса чакхдаха вIаштIехьдалацар, культурай мугIараштa юкъе цкъаза оасар дусар, цунца дувзаденна дола кхыдола кхоачамбоацараш а нийслора.

Ха дIайодаш латтарга хьежжа дегIайоагIар боахама экономика. Юртбоахама машинаш, кхыйола техника тIехь - тIехьагIа дуккхагIа нийс яьлар колхоз. ХIанз дукхагIа дола балхаш механизировании хьисапе ду Хьанифас кулгалдеш йолча звенос.

ПхелагIа шу да Хьанифас комплексни звеноца доал дела кара нийца. Цига дIаоттадехьа къамаьл хилар цун колхоза кулгалхошца.

— Хьога звено дIаяла лаьрхIад оаха, — аьлар колхоза председателa Кертебиев Петра. Фу хет хьона цох?

Ахархо уйла еш яр. Хьайна цхьаннена хьалхашка латта декхар кхоачашдар цхьа гIулакх да. ХIаьта коллектива кулгалдар, хьалхашка латта декхар кхоачашдара уж оавцагIбахар, наха юкъе кхетама болх лелабар — доккха а бехктокхаме а гIулакх долга шаьра кхетадора Хьанифас.

Раьза хилаяар ахархо юххьанца. Хацар цунна керда балхах ше лоархIаергйий. Цох тамаш е ягIац: атта дарий шовзткъе вхь саг чувоагIаш йола звено шийна хьатIаэца? Из къамаьл хиннача хана председателa кабинете нийсвелар колхоза керттера агроном Николай Христофорович Хетагуров.

— ВIалла а шек ма-хилалахь, Хьанифа, хьайна звенона доал де ховргдац аьле. Со теш хьа хьинар дIакхоачаргхиларах.

Цу хана денз из бехктокхаме болх хьа а нийца колхоза аренашка юртбоахама культураш кхееш я Хьанифа ший новкъостаща. Укх пятилетка тIеххьарча шера звенос даьхл толамаш дик да: хIара гектара тIара чуийцай ши бIаьи ах бIаьи центнер помидораши нарсаши, хьажкIаш, юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 50 центнерга дIакхоачаш йоал. Иштта хьаьнала къахьегаш йолча гIалгIай кхалсага накха сийрдабаьккхаб «За трудовую доблесть» яхача медало.

...Юха а хьатIаэттад атта доаца ахархочун ди. Юрта юкъе гIолла хьайоагIа из. Iуйре дика ювц цун наха — портфелаш бе а йоахкаш школагахьа бухь билла болхача дешархоша, божа дIалалла арабаьннача боккхийчар, кхай тIа баха кийчлуча механизатораша.

— Iуйре дика хийла шун... маршалца дахалла... шун а хийла Iуйре дика, — аьле хIаранега ший кIайбала бийрза корта лестабу ахархочо.

ХIана еза из селла дукха юртахошта, хIана ду цун сий зIамигачо а воккхачо а?! Къахьегамца, безам болаш гонахьарча нахаца Iимерза хиларца даьккха сий да из.

Денал, дегIа низ, дика кхетам эшаш ба Хьанифас колхоза кхашка беш бола болх, цхьабакъда, цо новкъарле яц ахархочоа юрта общественни вахаре шерра дакъа лацара, ший хьинарца наьха вахар сийрдадаккхара. Массехк шу да из Пригородни райсовета депутат йола. Цунца дувзаденна дукха гIулакхаш да цун кхоачашде дезаш, царех а дика лоархIаю из.

М. ОСМИЕВ,
«Ленина байрахх» яхача Пригородни районни газета редактора заместитель.

МАСТЕР—КАГИРХОЙ ДОТТАГIА

Дага доацаш хилар Махьмадах хьехархо. ХIанз-м хет кхыбола болх хержабаларе ший дего цIаккха а къоабалбергбарий-хьогI аьнна.

ТIехника дешаш чакхъяьккхар № 12 йола профессионально - технически училище къопача зIамигача сага Алихаджиев Махьмада. Хержар — эггара шийна лоархIамегIа хета, дукха еза гIишлошъечун професси. Дагалаттар — ший кулгашца хьалдергдола керда, хоза, башха гIирсаш, царех наха хургдола дикахетар. Цхьабакъда, Советски Эскаре гIулакх даь а ваьнна ер цIавеча, кIезиг - дукха кхыча тайпара нийсделар дийрхIар. Эскарера цIавенача деношка дар из, балха ваха а кхелехьа. ПрофтехОбразоване управлене шоай хинна директор Виктор Матвеевич кхийтар Махьмадах. Дешарах дика кхеташ, хьинаре общественник, училища комсомольски организаце секретарь хинна зIамига саг вид-валанза волча цо ше бIаргавайна чIоагIа гIадвахарал совгIа, училище мастералла болх бе хьийхар из.

— Хов хьай професси хьона дукха езилга, балхаца чам болаш волга. ХIаьта духхьала Iайха болх хьабарал лоархIамегIа деций, хьайна санна гIишлошъечун професси итташ - итташ болча кагирхошта езаллийтар. Хьона из карагIдаргхиларах тийша вецаре, аз дувцарг а дацар хьоца, — йоахар сихо Махьмад ши дага волга зийнача Виктор Матвеевича. Цу деша хьалла соцам балехьа кIезига уйла йизар зIамигача саго.

Тоъал ха яьннай цу хана денз. ХIара шера чIоагIлуш хьаенай хержа никъ нийса хиларах йола уйла. Цу уйланца дIачIоагIвеш да къона гIишлошъераш кхебара, царна балха говзал Iомаяра а уж вахара нийсача новкъа бахара а тIехьа производственни дешара мастера Алихаджиев Махьмада доаха толамаш. Грозненски № 9 йолча профессионально - технически училище хьехаш волча укх нийс шера вай республикана дукха дика гIишлошъераш кийчбаьб мастера. Белгалдаккха дезаш да, духьала балха говзал Iомаяра дола декхар шийна хьалхашка оттадаь Махьмад ца Iелга. ХIара ший дешархочунна де аьнна тIадиллача хIаман бехктокхаме ше хеташ, «болхлочун сий» яха дешаш кхетаде ма-доаггIара кхетадеш а из сий дожоргдоацаш а кхетам бала, «са гIулакх кхоачаш хилча», яха во уйла йоацаш, новкъостаща, коллективаца хьаувш уж хилийта гIерт из. Атта деце а цу боккха лоархIам болча, сий долча гIулакха тIехьа дикка толамаш даха карагIдаьнад цунна.

КхувшбоагIарий эггара шоаех бIубенна хула, гIалат даккхар лоа ца лу, царна кхетам луш а харцахьа даьр бакъахьа доаккхаш а чIоагIа фе хила веза ха я цар ялхайтта - барайтта шу даьнна йола ха. Даьшта - коаношта, хьехархошта, царна кхетам мел луш болчарна къаьстта хала хул из ха яьнна бола кагирхой. Из ха яьнна хул уж № 9 йолча профессионально - технически училища мастерага Алихаджиев Махьмадага кховчаш а. Махьмад цу училище дикагIболча мастерех - хьехархоех лоархIаш ва. Сенах латташ да из «дикагIа» хилар? Из латт, лоацца аьлча, мастеро ше кулгалдеча дешархой групге дешара тIехьабусараш ца хилийтарах, группера цхьаккха а дешархо общественни вахара юстара ца хилийтарах, иштта кхыдолчох. Цхьаццаболча хьехархой нийслуш да, массаза хьинарегIа волча массехк дешархочоа деррига общественни гIулакхаш дIатIадехкаш, вожаш, дуккхагIбараш, юстара хулаш. Иштта хила дагIац аьнна хеташ ва нов. Алихаджиев. Цун ший групге массава а хул доккха дале а зIамига дале а цхьацца гIулакх тIадилле. Иштта хилча цхьаккха а мастера бIарга IуналагIа тилла.

Мишта карагIдоал дисциплина а, дешархой знанеш а, царна коммунистически хьисапе кхетам балар а яхар санна боккха чулоацам бола гIулакхаш толамца чакхдаха, кхычарга хьежача сел йоккха балха опыт мичай къоначa мастера. Хеталу, цхьадолча даькъе ший дешархоел ханна дукха воккхагIа ца хиларах цар уйлаех, оамалех, хьаштех из кхеташ хилар да аьнна. Из кхетаде дагIац цар мел яхачун тIехьа а ваьна, царна хетар деш цун ший дешархошца барт вIашагIкхет аьнна. Цун балха хьисап дича корорга керттердар: кагирхой психологи, цар кхетам, оамалаш дика йовзаш хиларах цо балха тIа бакъахьа йола, пайданегIа, кхетам балара толашагIа хургйола методаш лехаш хилар.

Кагирхошца беча балха тIехьа толам баккха лоар гIулакхашца царна масал луш хила веза. Иштта чарех ва мастер Алихаджиев Махьмад. Цо хьийхача дуккхача кагийча наха профессионально -технически училище йистеяьккхачул тIехьагIа дIахо а шоай балха говзал лакхъе гIерташ, вузашка, техникумашка дешаш хилара кIезига лоархIам болаш дац мастеро цу даькъе луш дола масал.

Болх беш а волаш массаза дешаш, ший знанеш лакхъеш хьавоагIа из: мастерий школа, педагогически училище йистеяьккхай. Дукха ха яц индустриальни техникум дика дийша цо чакхъяьккха а. Цу тIехьа ца соцаш дIахо деша уйла йолаш а ва Махьмад.

Махьмад белгалвоаккхача оамалех я общественни вахаре хьинаре дакъа лоацаш хилар. Цу тIехьа а шоай мастерагара масал эца йиш йолаш ба цун дешархой. Шоай училища парторганизаце секретара заместитель хиларах тарра дукха гIулакхаш кхоачашде дезаш хул Алихаджиев. Цул совгIа, къахьегамхой депутатий горсовета депутат а ва. Из сийлен декхар хIанз кхозлагIа я тIадиллад цунна. Ше де аьнна каралаьца кхы мел дар санна тешаме кхоачашду Махьмада къахьегамхоша шийна тIаккхувьа гIулакхаш. Боккха салоIам хул гIо эшача сага новкъостал де вIаштIехьдаьлча.

Цхьабакъда эггара боккхагIа салоIам ший керттерча балхах хул Махьмада. Укх шера ийслагIа группа арахецаргья мастера Алихаджиева. ХIара группе 25—30 саг хул. Керттерча даькъе юртбоахама лаьрхIа кхо бIаь гаргга каменщик Iомаваьа цо. Царех дуккха бараш шоаех боккха тешам болийта, къахьегамца шоай сий айдаь тIехника къахьегаш ба республика тайп-тайпарча организацешка.

Л. АУШЕВА.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

«МАЛХБУЗЕНЧЕШСКИ КХОСАБАРГА» БОВХЬАШ

Ше дIалоацача моттигига диллача Чехословаки башха йоккха яц. ХIаьта а цига чугулъеннай 57 курорт — Европа бальнеологически учреждений ондо дакъа. Чехословацки курорташка цкъа эцаш дIачуэцалу 30 эзар совгIа саг, хIаьта шера керте — 265 эзар совгIа саг.

Дерригача дунен тIа цIи хеза я Карловы Вары. Цигарча хьасташкара дуxдувла хиш, кIоаргача лаьттан ченашкара сомача тIоанах чакх а дувлаш, тIехен тIа доал термальни меттел (Цельсе плюс 72 градус), минеральни а хулаш. Керттерча 12 карловарски хьасташка шовзткъа гаргга элемент я, цу даькъе шаггахьа мара ца нийслураш а йолаш. «Вржидло» яхача боккхагIболча хьасто хIара минута ши эзар литр совгIа хий «лу». Тайп-тайпарча лазарашта дарбаш ду Карлови Варашка. Дарбан эггара лоархIамегIара бIарчча цхьа дакъа да къаьстта шин тайпара кхача а буаш, дарбанна физкультура а еш мела минеральни хий.

Нахах йизза йолча Карлови Варашца нийсйича гаьна йоацаш улла Марианске Лазне яха курорт дукха я сатийнагIен хьунаш йолча моттиге хьаьнь йоккха парк дагайохийташ я. Цхьабакъда, цIи дIахазарга диллача Карлови Варал тIехьайнсац из. Тайп - тайпарча ханашка укхаза дарбащ дайташ хинаб писателаш Гете, Гоголь, Горький, композитораш Шопени Бетховени, санна бола гIорбаьнна нах.

«Малхбузенчешски курортни кхосабарга» кхоалагIа са ба Франтишкови Лазне. Минеральни хил совгIа цу курорте дарба дара шерра пайда эц минерально - аьшка торфах хьахиннача дарбач коллех.

Чехословаке дукха курорташ лоамашка яда. Цу моттигаша шоашта нах тIаувз шоай хишца е коллашца нийза ца Iеш, шин тайпарча «географеца» а. Масала, Крконоше яхача лоамаи къулбехьарча боса оагIонца улла Янске Лазне лоамашка лыжаш хехкара спорта центрех цаI хиларах тарра гIоргъаьнна я.

Марцела АНДРЛОВА,
чехословацки журналистка.
(АПН).

ЭРСИЙ МОТТ БУВЦ ИТАЛЬЯНЦАША

СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо вехаргIа официальни визит а йолаш укх бетта шин сесагаца СССР-е воагIаргва Итальянски Республика Президент Джованни Леоне.
(«Известия», 18 октябрь).

Саррахьа, Риме боад къовлабеннача хана, бIаьш къона итальянцаш Республика майдан тIарча, Терминена — итальянски столица керттерча вокзала юххерча лакхача зданегахьа болалу. Укхаза я «Итали — СССР» яхача общества римски отделенерча эрсий мотт хьехача курсий дешара классаш. Укх шера гурахьа депз цига дешаш ва 800 гаргга саг: предприятешкара болхлой, фирмашкен банкашкен гIулакх ду нах, туристически организацей переводчикаш, школашкара дешархой, студенташ.

Дукха шераш да «Итали — СССР» яха общество шин керттерча декхарех цаI а лоархIаш Итале эрсий мотт Iомабелга шин ма-хулла вIаштIехьдоахаш хьайоагIа. Обществага гIолла эрсий мотт Iомабеча курсаша болх бу Турине ,Милане, Флоренце, Венеце, Неаполе, мехка Къилбаседени Къулбехьени кхыча городашка. Цига дешаш ва кхо эзар гаргга итальянец— Советски Союза доттагIий, вай мехка культура лоархIараш. Цар гIулакха шига я паргIата классаш, эрсийи советский писателий книжкай библиотекаш, дешара пособеш, дIаяздаь ылдеши музыкеи.

«Итали — СССР» яхача общества генеральни секретара сенатора — коммуниста Дж. Адамоле цкъа санна дукхаза а къамаьл даьд мехка парламенте эрсий мотт хьехилга лакхерчеи юккъерчеи дешара заведенешка юкъедоалалара хьакъехьа предложени а луш. Шин предложени цо бакъъяьй Италенен СССР-ан юкъера экономически культурнии бувзамаш хаддаеза чIоагIлуши дегIаухаши хиларца, цудухьа эрсий мотт ховш бола нах эшаш хиларца. Из идея хьаллаьцай.

Из бахьан долаш хIанз Италерча итт университете Iомабу эрсий мотт. Из хьех бовзаш болча итальянски слависташа, цу даькъе эрсий мотт дикагIа ховрех цхьание, профессора, Милански университета профессора Э. Бацпарелле. Мотт хьехарах чакхдоалаш дац профессора Э. Бацпарелле гIуллакхаш. Цо яздаьд Ф. Тютчевен А. Блокеи творчествах доккхий литературоведчески балхаш. Цо иштта дакъа лаьцад «ТIаккIалтIа теха бай» яха М. Шолохова романа эггара тIехьагIа итальянски меттала перевод еча.

Эрсий меттан советски литературанен хьинаре пропагандист ва Падуански университета профессор И. Де Лука а. Дукха шераш да цо советски литература курс а лелаеш, цу цхьан ханна С. Есенина стихашта шоай наьна меттала переводаш ю.

Болх дика лел Турински Венецински университеташкарча, малхбоалехьарча меттай Неаполитански институтерча славистика кафедрашка. ХIанз эрсий мотт хьехилга юкъедоалалаьд иштта Сициле цхьайолча университеташка а.

ЧIоаггIа болх бу эрсий мотти литературен Iомадара йолча Римски къаман центро. Итт шу совгIа ха я цIаккха а хувца ца луш цуина керте латташ профессор А. Карпителла хьавоагIа. Римски къаман центр — ше къаьстта дешара заведени я, хIаьта а «Итали — СССР» яхача обществаца айхха бувзам а болаш болх бу цо. ХIанз центра классашка деша ух 200 гаргга саг.

Укх шера ерригача Итале эрсий мотт Iомабеш ялх эзар сагал кIезигагIа боацаш нах ба.

Паччахьалкхен университеташа, «Итали — СССР» яхача общества, Римски къаман центро хаддаза бувзамаш лоаттаду Московски Ленинградски университеташца, доазол дехьарча мехкашца доттагIал лелаеча советски обществай Союзаца, парца литературен дешара пособеши дIаюха кхухьийт, Итальянски студенташи курсашка деша багIараши знанеш лаккхъе СССР-е ухийт, хьабаьхкача Москвеи Ленинградеи шера деш цар.

Советски итальянски преподавателаш хIара шера цхьана гуллу Итале эрсий мотт хьехилга шердараи эггадаькха тоадараи шоашта хьалхашка латта декхараш дувцар духьа. Эггара тIехьара дунен халкъашта юкъера семинар хилар 1975 шера август бутт бовш итальянски гIайрен тIа— Эльбе. Цун балха юкъе дакъа лаьцар 20 советски преподавателои дукхача итальянски русисташеи.

Дукхача шерашка баьча балхах беркат даьннад. ХIанз хийшца эрсий мотт бувцаш 15 эзар совгIа итальянец ва. Уж ба СССР-ца корта бола бувзамаш лоаттадеча паччахьалкхени частнии фирмайи компанейи викалаш, переводчикаш, лораш, педагогаш, автомобильни промышленноста технически специалисташ. Эрсий мотт харо эрсийи советски культура ганзашта тIабода никъ тIа-тIа шерагIа хьабелл, новкъостал ду гаьнна хьалхагIа деиз шоайла хьашт долаши доттагIал долаши хьадоагIача СССР-ен Итален халкъаша вIаши дагардараш дикагIа кхетадара.

Д. СТЕПАНЧЕНКО.
(ТАСС).

САГА НОВКЪОСТАЛ ИЙШАЧА ХАНА

Оарц дехаш уж дIаьха пхи сахьат даьккхал Лос-Анджелосерча — США-рча эггара дукхагIа автомобилаш лелача цхьан наькъа тIа дог во хиннача цхьан саго.

58 шу даьннача Оскар Снайдера, цIаьхха диабет чIоагIлалара белгалонаш гучча а яьнна, машин юхасоцаяьй, наькъа юстара а яьккха. НаькъагIа лелара правилашка хьежжа, цо цу сахьате «оарц дехаш хоам баьб» — машина йиъе а подфарник цхьан хачна бIа тесса йолаеннай.

БIаьш автомобилисташ хиннаб дIа-юха хехкаш, цхьабакъда цар вIалла а терко яьяц оарц доахаш автомобило беча хоама а, е дог гIел а денна гIоарал дайна машина чу хьацаргIа Iо а ваха вагIача Снайдера а. Цхьа-ши сахьат даьннача гIолла, цуна юххе тормозаш а цIовзаяь машин юхасецача хана мара кIезиг - дукха а сакхетам чу ванзар Снайдер, Цхьабакъда цун гIадвахар ханал хьалха хиннар хиннадар. Машина чура аравальнача шин зIамигача саго, Снайдер гIоарал доацаш волга а хайна, цун кисара 150 доллар чудоалла бохча даьккхад, тIаккха, кхы йист а ца хулаш дIабахаб. Цул тIехьагIа юха а оарц доагIаргдацар - хьогI яхаш салуаш минуташ яха йийзай. Цхьа ах сахьат даьннача гIолла юха а тормозаш цIовзаш хезад укханна. ХьалхагIа баьжка къуй хиннаб хIанз баьхкараш я. «Шоай гIулакх дизза дIачакхдаккха» а лаьрхIа, мекъал ца еш го тессаб цар шоай доллароаи «фесах» Снайдера сахьати дошо чIуги дIатохар духьа.

Сатийса кIордадаьчул тIехьагIа юххера а, пхи сахьат даьннача гIолла аьттув баьннаб Снайдера: цуина новкъостал де раьза хинна цхьа сесаг юха сецай цун машина юххе. Полици йийхай цо, хIаьта полице шин аргIанна «скори помощь» а йийха, цо унахо больнице дIавигав.

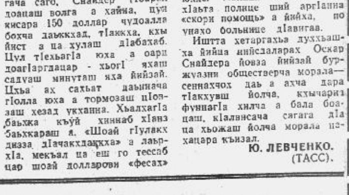
Иштта хетаргахьа духхьашха йийша нийсдаларах Оскар Снайдера йовза йийзай буржуазни обществерча морала— сеннахчох даь а ахча дара тIаккхувш йолча, кхычаре фуннагIа хилча а бала боацаш, кIалвисача сагага дIа ца хьожаш йолча морала цахацара къизал.

Ю. ЛЕВЧЕНКО.
(ТАСС).

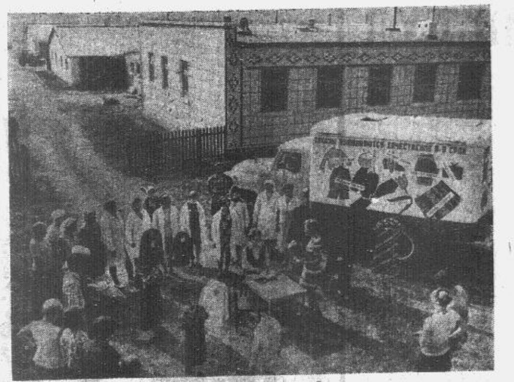
Экономика лохъяларо халача хьала тIа оттабу французски къахьегамхой. Цхьайола предприятеш дIакъовл, вокхар — производство кIезигъю. Официальни даннеша ма-яххара сентябрь бутт бовш латташ 1460 эзар саг болх боацаш нах бисабар Франце, бIаьш эзарал къахьегамхой дизача кIиранна хьабе болх боацача хьала тIа бахьаб.

ТIаламате халача хьала тIа ба нах Больбеке — мехка къилбаседа-малхбузенгахьа уллача зIамигача городе. Укхаза йолаш йола текстильни фабрика... да-эшшача бессо болх беш вола 987 саг балхара дIаваккхаргбалар. Цу предпринимателашна хьа цу решени протесте еш демонстрацега яра, жоп лу, шоаш балхаро йи да бахар дIадац пар.

СУРТА ТIА: Больбеке хинача текстильни фабрика болхлой демонстрацега ц.

ЦБ-АПН сурт.

Молдавски ССР. Ружинца — Единецки района «Маяк» яхача колхоза центральни усадьба —моллагIа яр санна молдавски юрт я. Цу тайпара яраш дукха я республика къилбаседен а хъулбехьен а оагIонашкахьа. Кхыяраш а санна лиьстача сомийн комсийн бешамаша къайла яьккха я из. Бакъда цунца цхьана Ружинце дукха де города хьисаперча поселкана из тарйолийташ дола хIамаш. Из гуш да дерригача хIамашца: юрта сибатага, ахархой вахара хьалага хьежача

...Кирпишк тIайиллача тховнаш тIа ягIа антеннаш, асфальт билла улицаш, торгови комплекса хоза кийчъяь витринаш... Шишша этажаш йолча колхозхой цIеношка водопровод а, газ а, телефон а я.

Ийслагiча пятилетке Ружинце хьалдаь гIирсаш колхоз социальни дегIайоалаяра планага хьажжа даь да. ХIанз юрта болх беш культура ЦIа, дарба дара профилакторий, больница, библиотека, книжкаш, дохка тика, спортивни комплекс, школа, берий комбинат, кхыйола культурно-бытовой учрежденеш я.

Юрташка бахача наьха вахара хьал тоадалар, вахара моральнии культурнии боарам лакхбалар, хаддаза наьха уйлаш тоалар ,цу дерриганоша кхы цIаьхха а къаьгга хьахьокх КПСС XXIV съезда керттера декхар — советски наьха вахара хьал, материальнии культурнии боарам дикка лакхбелга Iалашдар — толамца кхоачашдеш хилар.

ХIара шера лакхлу «Маяка» кайдаш, хIара шу тIехьагIа дикагIа торо йолаш бах колхозхой, шерлу цар идейно-политически культурнии сакхетам. Юртбоахама производство промышлени ларда тIа якхаро новкъостал ду экономика леррагIа чIоагIъяра. «Маяк» яхача колхоза байракха тIа йоалла Ленина орден — лаьтта леладерашта хьаннаре къахьегарах дала доагIаш данна сoгIат.

СУРТА ТIА: швейнии трикотажнии изделеш хьахьокхаш я. Единицки бытовой гIулакх деча комбината болхлой хаст-каста хул «Маяк» яхача колхоза фермашка, бригадай станашка. Цигга дIаязду барзкъаш тегара наха тела заказаш а.

Б. КАПНИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЕРДАЧА ШЕРА ЛОТЕРЕЯ

26—27 декабре городе Смоленске хургья Российски Федераце финансай министерствос арахийца лаьрххIа кердача шера хетаяь ахчан-хIамай лотерея тираж. Цунах доагIача дерригача кхажамий боарам 18 миллион сом е дерригача билетий маьхах 60 процент ба.

Тираже ловзадергда 10 миллионни 780 эзари сома хIамайн-ахчани кхажамаш. Цу даькъе — «Жигули» ВАЗ - 21011, «Москвич - 412», «Запорожец» ЗАЗ - 968 яха автомобилаш, пхе маркагIа йола мотоциклаш, царца 1540 сом мах бола М-67 «Урал-3, 1040 сома маьха кхо чарх йола «Иж-Юпитер-3» а йолаш, пионино, телевизораш, «Комета-209» яха магнитофонаш, тайп-тайпарча маркех йола радиоприемникаш, «Кварц» яха кинокамераш, гитараш, «Чайка» яха кхалнаьха дошо сахьаташ. Дукккханеша кхаж бена йоахаргья 335 сома маьха «ЗИЛ» яха холодильникаш, хIамаш тега машинаш, маIача наьха импортни пазата кочамаш, тхах яь спортивни костюмаш, петара цхаралаш, кIувсаш, кхыйола маьхе хIамаш.

Кердача шера лотерея тиражах хьалххара кхаж боагIаргба «Восход-2» яхача мотоциклашта, «Рига-104» яхача радиоприемникашта, «Аккорд» яхача электрофонашта, «Эврика» яхача барзкъаш дуттача машинашта, «Эра-10» яхача электробритвашта. ХIаьта ахчан кхажамаш I сомагара 200 сомага кхоачаш хургда.

Лотерейни билетах кхаж беначун, шин безам хуле, кхаж бенача хIамана меттел цун мах дIаэца йиш я. Бакъда цхьан хIаман кхаж беча цунна меттел кхы хIама дIалац. Кхаж бенача билетех доагIар 1976 шера 30 июне кхачалца дIатергда.

Вай республике дохка доладаьд кердача шера хетаяьча ахчан-хIамай лотерея билеташ, хIаьта уж дохкаш да тикашка, сберегательни кассашка, бувзама предприятешка, Союзпечата киоскашка, кинотеатрашка, вокзалашка.

С. СМАГИН,
Нохч-ГIалгIай гострудсберкассай республикански управлене воккхагIвола инспектор.

СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆

ТОЛАМАШ ДАХА ДАГА ДА

Вай мехка тоъал дукхха да дуккхача наьха безам тIаозаш дола тайп-тайпара къаман кIалтохаргах латараш. Царех цаI да самбо яхар. «Самбо» яха дош даьшхача, из «ше шин низаца, шин торонашца лоравалар» яхилга да, цо хьагойт цу спорта белгалонаш.

Дунен халкъашта юкъерча яхьашка вай самбисташа доахача толамаша мехка из спорт дегIайоалаяра дикка новкъостал ду. Укх тIеххьарча хана самбо толамца яржаш латт Назрановски районе. Тха спортсменаша дукхаза а аьттув боалаш дакъа лаьцад республикански еррigсоюзни дуккхача турнирашка.

Иштта дIададахача шера кхаь яхьашка дакъа лоацаш хилар тха атлеташ. Царех цаI яр городе Майкопе чакхъяьнна революционера адыгейца М. Шовгенова цIерагIара приз яккхара Еррigсоюзни турнир. Белгалдаккха деза цига цхьатарра Назранера виъ самбисто низбараштa, толашагI бараштa юкъе баха хилар. Къона атлет Цолоев Iийса шин дозала масарел кот а ваьнна, турнира чемпион хилар. СССР-а спорта мастера норма кхоачашйир, хIаьта спорта мастералла кандидата Кодзоев Iийсас бронзови медаль яьккхар. Хутиев Ювнаса дозале хьалхара моттиг яккхара яхь лоаттаеш 78 спортсмен вар. ТолашагIволча ялхнена юкъевахар Парчиев Мухьмад а.

Цигача, Майкопе, чакхъяьлар 27 командо дакъа лоацаш хиначa юртарча спортсменашта юкъерча РСФСР-е хьалхле яккхара яхьаш а. Цхьаннена эшаве маганзар цига Цолоев Iийсаи Нальгиев ХIарони, шоллагIа моттигаш яьхар Парчиев Мухьмаден Хутиев Ювнасеи.

Городе Горьке дIахьоча II-ча Еррigроссийски спортивни ловзарашка дакъа лоацаш 38 сборни команда яр. Назранерча кагирхоех латтача Нохч-ГIалгIайчен «Урожай» сборни командо йиълагIа моттиг яьккхар. Къар ца луча Цолоев Iийсайца цкъа нийсвала могаш саг вацар. Цига а чемпиона титул, шоллагIа моттигаш яьхар Парчиев Мухьмаден Оздоев Жораси.

Дукха ха йоацаш Майкопера цIакхаьчай боккхагIбараштa юкъе самбои дзю-дои хьисапе латара яхьашка дакъа лоацаш хинна самбистий команда. Цига а дика толамаш даьхар тха спортсменаша. 52 килограмм дозале чемпион хилар Могушков Назир.

КIалтохаргах латара кIувса тIа хьалхара моттиг яккхара М. Парчиеви А. Денисови (Москва) лета бавлча, дуккха зрителаш гулбеннача зале сатем эттар. 9:2 счет йолаш котваьлар из.

82 килограмм дозале яхь лоаттаеш хинцача Оздоев Iийсас а иштта лакха технически говзал гойтар, цо шоллагIа моттиг яьккхар. Къаьстта белгалваккха веза Цолоев Iийса. Массаза а 52 килограмма дозале дакъа лоацаш хиннача цо 63 килограмма дозал даращца яхь а лоаттаяь, шин спорта мастерал кот а ваьнна, йиълагIа моттиг яьккхар. Иштта дика толамаш даьхар дикагIа лоархIача ялхпена юкъебахача Джамбулатов Махьмадеи Дзауров Махьмаден а.

Цунца цхьана ала деза спортсменашна лерттIа тренировкаш дIаяхьара эша хьалаш хIанз а тха доацаш хилар.

Я. МЕРЕШКОВ,
Назранерча берий - кагирхой спортивни школа тренер, СССР спорта мастер.

ТЕННИС

Городе Ореле чакхъяьлар теннисах ловзача хьалхара моттиг яккхара Российски Федераце къоначар командай яхьаш. Дика ка йоалаш лайзар цига вай Нохч-ГIалгIайчено бахийтараш. Шоаш ловзалургболаш болга дIахайтар вай кагийча нахел мехкарашел нийсархошка.

Цхьацца вIаший духьал этта ловзача турнира чемпион хилар Грозне № 41 йолча юккъерча школа иттлагIча классе дешаш йола Вячкова Лиза. ХIаьта цун йишас Азас хьоалагIа моттиг яьккхар.

Кагийча наха юкъе белгалбахара дика лайзар Грозне № 3 йолча школа иттлагIча классе дешархой Урусов Алексейи Татаев ГIапури.

Укх Iай каникулаш йолча хана гIор. Элисте хургйола РСФСР дешархой XIV спартакиаде дакъа лоацаргда вай республика теннисташа.

М. МАЙОРОВ.

ШАХМАТАШ

Укх деношка вай шахматисташ лайзар Дагестанера баьхкача шахматисташца. Спорта мастер В. Дорошкевич 1,5 очко а йолаш А. Гусейнова котъяьлар. ХIаьта иштта вай мастерал М. Шерой котваьлар М. Алиеве. Иштта дика ловзар шахматист Лизанера А. Богданова А. Хуршидова, 9:5 счет а йолаш.

Нохч-ГIалгIайче чемпионат ловзаш В. Дорошкевича В. Якутович эшавир, хIаьта Ведзижкера города чемпион О. Шмайлова А. Хаита В. Якутовичий эшабир. М. Шер В. Кастернова котваьл.

В. ЖУК - ТРИПОЛИТОВ.

ФУТБОЛ

ГIишлошъерий профсоюза обкома кубок яккхара яхьаш хилар Грозне С. Орджоникидзе цIерагIча стадионе. «Союзавтоматстрой» Грознеиски опытно - экспериментальни завода командал котъяьлар гIишлош еча Нохч - ГIалгIай управлене гIишлош яра механизаци яра управлене команда.

ТУРИЗМ

Шин дийнахьа туризма яхьаш хилар Серженъ-Юрта. Цига хьалхара моттиг яьккхар ТЭЦ-2 командас (тренер СССР спорта мастер В. Бабехин). ШоллагIа моттиг лацар «Старогрознефть» треста коллективо.

О. ТИНИКАШВИЛИ.

ДАЬХЕН ТЕШАМЕ КЪОНГАШ

МагIалбикс вахара закон а хинна дIаэттад эскаре гIулакх де болха кагирхой торжественно накъабоахилга. Иштта хилар укх деношка а. Iуйрийна ворхI сахьат доалача хана дукха нах гулбеннабар города керттерча майдан тIа. Хургбола эскархой накъабаха баьхкабар тIема а къахьегама а ветеранаш, общественни организацей викалаш, кагийча наьха дайноаной, гаргара нах, новкъостий.

Дехьа а сехьа а лекхаш пандар, доахаш иллеш, деш гIалгIай, нохчий, эрсий халхараш дар. Дог гIоздаьнна ба Даьхенна хьалхашкара керттера декхар кхоачашде болхараш а уж накъабаха гулбеннараш а.

Доацца къамаьл а деш кагирхой эскаре накъабахара хетаяь митинг хьаелл МагIалбика города тIема комиссара Е. К. Константиниде. Цо дийцар гулбеннараштa Советски Герзаща кийчдаьча Низий Турпалерча исторех, хIара советски гражданина сийлахьча декхарах, тахан советски халкъа хьаьнала къахьегам. Даьхен доазонаш тешаме лорадеш болча мехкахоех.

Эскаре болхараштa ловца боаккхаш, царга васкет деш къамаьлаш дир КПСС горкома политически дешара кабинета заведующе Н. И. Бойкос, культура отдела заведующе А. А. Плиева, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема ветерана Коттоев ТIурас, кхыбараша.

— Укх шера советски халкъашеи социалистически мехкашеи меттел, дерригача дунен тIарча машар дукхабезаш мел бараша а лездир Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа вай социалистически Даьхено фашистски гIаьрахой эша а баь сийлахь йоккха Котало яьккха 30 шу дизар ХIанз шо санна 18 шу мара даланза дерригача советски къамех бола кагий нах бар цу хана Дай-мехка сий, корт мукъале бахьан шоай са ца кхоцеш моастагIчох майра латаш сийлахь-йоккха Котало яьккхараш. Цар сий лакха лоаттадс кайла шун, тешаме Даьхен къонгаш хилда шох. Иштта лов шун даьшта-ноаношта а. Уж биц ма бе, каст-каста царга каьхат язде.

Эскаре болхача кагийча наьха цIерагIа шоаш накъабахя баьхкараштa баркал а оалаш, тIехдика эскаре гIулакх де, доазонаш тешаме лораде дош делар Х.-М. Бокова.

Тахан эскаре болхарех дукхагIбараш колхозе, совхозашка, городерча предприятешка балхаш даь, комсомольски вахаре хьинаре дакъа лаьца нах ба. Локхаш оркестр а йолаш царна ВЛКСМ горкома Сийлен грамоташ дIаелар комсомола хьалхарча секретара М. Ю. Бокова.

Советски Эскаре гIулакх де болха шоай боккхагIбола новкъостий даькъала бувцаш царна зизаш лу пионераша.

Митинг чакхйоал. Эскаре болхараша Iодика ювц шоай даьшца-ноаношца, гаргарча нахаца, новкъосташца...

Иштта кагийча наха массе а хана лагалаттаргдолаш накъабаьхар магIалбикхоша хургбола эскархой.

А. БАСИЕВ.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ЗАВОДАШТА ЮКЪЕРА ДОТТАГIАЛ

«Карл Цейсс Иена» яха Иенера (ГДР) халкъа предприятии Ленинградера «Буревестник» яха Iилман-производственни объединении производственни специализации кооперировании яра даькъе дукха йоацаш шоайла барта яхай. Царех хIара предприяте рентгеновски анализа измерительни техника хьаяра йоккха опыт Iоаяьй, бакъда хIаьта а каст-каста цига а укхаза а конструкторски болх белгеи керда промышленни образецаш кийчъелгеи цхьан параллельни лостамех хиннад хIанзалца, цхьайола аппаратни узлаши блокаши шозалагIа хьаеш санна а хиннай.

Шинна а мехка специалисташа лаьрхIад цхьабараша даьр вокхар ца а деш, тохкамийн производстван даькъе къахьегам дIа-юха нийса бекъара де дезараш белгалдаьд цар. ГДР-ен СССР-ен арахеца дикагIа йолча системайн установкайн образецаш белгалъяьй, уж шоаш санна кхы йоацаш хургйолаш гIулакх вIаштIехьдаьккхад.

Немецкии советскии приборостроителаша цхьана къахьегарах боалача экономически пайдах йола хоадамболлаш йола цифраш ювца хала я. Бакъда цунах хьабоала пайда гуш ба: производственни мощносташка рентгеновски аппараташ арахецилга сих а лургда лакх а лургда.

ШНИТНИКОВ Юрий,
АПН корреспондент.

ТЕЛЕВИДЕНИ

20 ноябрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Керлдадараш. 9.10 — Босбола телевидени Iуйранара гимнастика. 9.30 — Босбола телевидени. «Зурманчаш, шоаш дола моттиг хьахайта». 10.15 — Босбола телевидени. «Къилбаседера нускал» яха телевизионни художественни фильм. 14.00 — Телевидене Украински студе документальни фильмай программа. 14.45 — Горький. «Италех дола фаьлгаш». 15.15 — Моралах бокъонехи йола беседаш. 15.45 — Композитор Ветховен. ЦхьоаллагIа передача. 16.15 — Босбола телевидени. Шахматни школа. Разрядникий класс. 16.45 — Босбола телевидени. Художественни самодеятельноста доакъашхой концерт. 17.15 — Босбола телевидени. Поэзонхочунца Казанцевца вIашагIаккхетар. 18.00— Нохч-ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.20—Кагирхойнатензами ВЛКСМ Назрановски райкома секретара Местоева выступлени. 18.30 — «Кхалнаьха хьакъехьа кхалнаха». 18.55 — Миллионий Ленински университет. КПСС Чухьарчея арахьарчен политика бохаргбоаца бувзам. Передачана юкъе дакъа лоацаш ва «Керда ха» яхача журнала керттера редактор Наумов. 19.25 — Босбола телевидени. Центральни телевидене экрана тIа эггара хьалха. Вокх оагIорахьа саг» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — СССР искусства мастерий концерт Венгерски халкъа республике. Будапештера передача. Пистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. «ХIара сурта тIа малх ба». 18.30 — Босбола телевидени. Шостакович «ПиълагIа квартет». Ленинградера передача. 18.55 — Документальни фильма кинозал.

21 ноябрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Босбола телевидени. Iуйранара гимнастика. 9.30 — Босбола телевидени. Поэзонхочунца Казанцевца вIашагIкхетар. 10.15 — Босбола телевидени. «Вокх оагIорахьа саг» яха художественни фильм. 14.05 — «Аведик Исаакян» яха телевизионни документальни фильм. 14.55 — «Изобретатель». 15.25 — «Трясогузка эскар юха а тIом беш да» яха бераштa дола художественни фильм. 16.45—Твен. «Тома Сойера леладаь тамашийна хIамаш». 17.15— Нохч-ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 17.35 — Хьалхалатта опыт массанега дIайовзийта. «ГIишлошьяхо» яха документальни фильм. 17.45 — Цхьан дезала юкъе. Номер 3-гIа йолча Грозненски быткомбината коллектив (гIалгIай меттала). 18.05 — Киножурнал. 18.15 — КПСС XXV-ча съезда даха хьакъ долчча тайпара накъагIоргда. «Социалистически яхь тIайолаяьраш къахьегама вахте» Мичурина цIерагIа йолча совхоза коллектив. 18.45 — Съездагара съездага. «Советски Украина». 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Пражски ког соалозаш» яха дунен халкъашта юкъера яхь дIахьоча фигуристаша дIахьокхаш ю выступлени (Чехословаки). 22.20—Босбола телевидени. Иллеш доах Тебельда (Италия). Пистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

17.15 — КПСС XXV-ча съезда даха хьакъ долчча тайпара накъа гIоргда. 17.30 — «КIиран панорама» 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Музыкальни календарь. 18.45 — Фильм-концерт.

РАДИО

20 ноябрь

6.30 — Юртара вахар (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Халкъа ашараш ГIалгIай меттала). 9.00—Нохч-гIалгIайчен спортивни вахар (эрсий меттала). 9.15 — Ашараш. 9.20 — «Къахьегамца сий долаш ва саг» яха зарисовка (гIалгIай меттала). 9.35 — Ашараш. 9.45 — КПСС XXV-ча съезда — хьинар дола къахьегам». Социалистически яхьо толамаш дебаду (гIалгIай меттала). 16.00 — Къона тIехье (нохчий меттала). 16.15 — «Коммунистически къахьегама школашка» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 16.30 — Полоцки опыт продукце дикали къахьегама овсарлен лакхъяра лоархIамера гIулакх ю (эрсий меттала). 16.45 — «ДоттагIлен ларах гIолла» яха исторически Iилмай доктора Виноградова беседа (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

21 ноябрь

6.30 — Юртара Iуйре (эрсий меттала). 7.20 — Республикански газетий обзор. 7.15 — Передачай программа. 8.25 — Лирически ашараш (нохчий меттала). 8.50 — Iилман-технически информацеш (эрсий меттала). 9.00—«Халкъ делакъедж» яха юмористически дувцараш (нохчий меттала). 9.20 — Ден темах. 9.30 — Юртара вахар (гIалгIай меттала). 9.45 — ДоттагIий оазаш (эрсий меттала). 16.00 — «Алкоголизм а цо ду зулам а» яха медицински Iилмай доктора Зятина беседа (нохчий меттала). 16.15 — «Атеист» яха радиожурнал (нохчий меттала). 16.35 — Советски Эскара бIухой письмайх дола концерт (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай, меттала). 18.14 — Керда хоамаш (эрсий меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грознехь хьалла а йоалаш лоадамна йоачаш а хила таро я. Мух къулба-малхбоалехьара секундехь 3—7 метр йоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике гIолла 2—7, Грозне 3—5 градус йоала лоалаш хилен тара ду. Кхоана а йоалаш, лоадамна йоачаш а, лаьхьашйолча моттигашка мух къулбасе-малхбоалехьара секундехь 5—10 метр йоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура дийнахьа 7—12, буйсанна 2—7 градус йоала лоалаш хилен тара ду.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отдела — 3-81-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30. корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем 2-80-71; иного секретаря — 3-34-35; отделов партийной жизни и культуры — 3-81-46. отдела промышленности — 3-42-30; редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответствен бухгалтерии — 2-54-30. корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоатти деношка

«Грозненски рабочий» издательства типографи. Маяковске, 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского, 92.

Заказ № 7423.